

**Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
ΤΕΙ Πελοποννήσου**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Ο θεσμός της κοινωνικής συνεταιριστικής
επιχείρησης στην οικονομία της Ελλάδας**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΟΥΓΙΑ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΑΡ.ΜΗΤΡΩΟΥ: 2010022

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΥΓΓΙΤΣΟΣ

Μάιος 2017

Πρόλογος

Αντικείμενο της παρούσας πτυχιακής εργασίας αποτελεί η παρουσίαση του θεσμού της κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης στην οικονομία της Ελλάδας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μας για την εμπιστοσύνη που μας έδειξε, αναθέτοντάς μας τη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία. Η συνεργασία μου υπήρξε άψογη, καθώς με την ορθή καθοδήγησή του και τις εύστοχες επισημάνσεις του πέτυχα τους στόχους μου. Να ευχαριστήσω τέλος την οικογένειά μου, τους φίλους μου και τους καθηγητές μου, που με στήριξαν και με βοήθησαν, ο καθένας με τον τρόπο του, κατά τη διάρκεια των φοιτητικών μου σπουδών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	7
1.1 Εισαγωγή.....	7
1.2 Λαϊκές ενώσεις και συνεταιρισμοί – ιστορικοί πρόδρομοι της κοινωνικής οικονομίας	10
2.2 Η εμβέλεια και το πεδίο δραστηριότητας της κοινωνικής οικονομίας σήμερα	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ	15
2.1 Ορισμός της επιχείρησης και χαρακτηριστικά της	15
2.2 Ορισμός της Κοινωνικής Επιχείρησης.....	17
2.3 Συνεταιρισμός.....	21
2.3.1 Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα	22
2.3.2 Οι συνεταιρισμοί στην Ευρώπη	24
2.3.3 Συνεταιρισμοί εργαζομένων	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	29
3.1 Νομοθεσία	30
3.1.1 Νόμος 4019/2011	34
3.1.2 Νόμος 4430/2016	35
3.2 Βασικά χαρακτηριστικά	35
3.3 Κίνητρα ίδρυσης και λειτουργίας	40
3.4 Διαδικασία εγγραφής στο γενικό μητρώο κοινωνικής οικονομίας	41
3.5 Κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα.....	43
3.6 Εμπόδια Ανάπτυξης.....	44
3.7 Το μέλλον των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	47
4.1 Παράδειγμα ίδρυσης κοινωνικού φροντιστηρίου	47
4.2 Παράδειγμα της Κοιν.Σ.Επ. «ΜΥΓΔΟΝΙΑ».....	50

4.3 Παραδείγματα επιτυχημένων κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων παγκοσμίως.....	52
4.4 Ιδέες και καλές πρακτικές των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων.....	56
4.4.1 Καλές πρακτικές και Εμπειρία Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων Παγκοσμίως	57
4.4.2 Παραδείγματα εφαρμογών «κοινωνικών επιχειρήσεων» στην Ευρώπη	58
4.4.3 Η κατάσταση στην Ελλάδα	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	63
5.1 Αίτια της οικονομικής κρίσης	63
5.2 Οικονομία και Συνεταιρισμοί	64
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	69
Ελληνική Βιβλιογραφία	69
Ιστοσελίδες	70

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα πτυχιακή εργασία παρουσιάζουμε τον θεσμό της κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης στην Ελλάδα. Στο πρώτο κεφάλαιο πραγματοποιούμε μια ιστορική εισαγωγή στην κοινωνική οικονομία μέχρι σήμερα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύσουμε τους ορισμούς της κοινωνικής επιχείρησης και του συνεταιρισμού. Παράλληλα πραγματοποιούμε μια σύντομη ανασκόπηση για τους συνεταιρισμούς στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζουμε τις κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις όπως διαμορφώθηκαν από την ισχύουσα νομοθεσία. Αναλύουμε τα βασικά χαρακτηριστικά τους, τα κίνητρα ίδρυσης και λειτουργίας τους και την διαδικασία εγγραφής στο γενικό μητρώο της κοινωνικής οικονομίας. Πραγματοποιούμε μια πρώτη αναφορά για τις κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα αναλύοντας τα εμπόδια ανάπτυξης και το μέλλον τους.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναφέρουμε παραδείγματα των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, με παράλληλη παρουσίαση ιδεών και καλών πρακτικών τους.

Τέλος, αναφερόμαστε στην οικονομική κρίση και την σχέση των κοινωνικών συνεταιρισμών με την οικονομία της Ελλάδος.

Λέξεις – Κλειδιά: Κοινωνική Οικονομία, Συνεταιρισμοί, Επιχείρηση, Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση, Κοινωνική επιχείρηση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

1.1 Εισαγωγή

Η Κοινωνική Οικονομία, ή, "τρίτος τομέας" της οικονομίας είναι ο τομέας που καλύπτει την περιοχή μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου (κρατικού) τομέα. Ο "τρίτος τομέας" αναπτύσσεται καλύπτοντας ανάγκες, που δεν εμφανίζουν ισχυρό κίνητρο κερδοφορίας για τον ιδιωτικό τομέα, ούτε έχουν παραδοσιακά συμπεριληφθεί στον δημόσιο (κρατικό) τομέα. Με την έννοια αυτή αποτελεί την έκφραση, δραστηριοποίηση και οργάνωση της "κοινωνίας των πολιτών" και των "άμεσων παραγωγών" στο οικονομικό πεδίο. Εμπεριέχει, ταυτόχρονα, μια δυναμική μετασχηματισμού των σχέσεων παραγωγής - διανομής και αλλαγών στην ίδια την οικονομική βάση, γεγονός που προσδίδει στον "τρίτο τομέα" διαστάσεις από μια βαθύτερη προοπτική κοινωνικής αλλαγής. Η κοινωνική οικονομία βασίζεται, επιγραμματικά, στις ακόλουθες αρχές:

- Η αλληλεγγύη μεταξύ των μελών εντός των επιχειρηματικών σχημάτων και η αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των οργανώσεων της κοινωνικής οικονομίας σ' ένα ευρύ αναπτυσσόμενο δίκτυο είναι η κινητήρια δύναμη.
- Οι αποφάσεις στα πλαίσια των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας λαμβάνονται με βάση την δημοκρατική αρχή: «ένα άτομο – μία ψήφος», κι όχι με μερίδια. Η εσωτερική λειτουργία τους στηρίζεται στη συμμετοχική δημοκρατία. Στοιχεία, που υποδηλώνουν ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι και οι συμμετέχοντες ισοδύναμοι, χωρίς διαφορές και διακρίσεις.
- Ο άνθρωπος προηγείται του κεφαλαίου. Το κέρδος δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά μέσο για την εξυπηρέτηση του ανθρώπου.
- Τα σχήματά της (οργανισμοί, επιχειρήσεις, ταμεία, παραγωγικές ενώσεις) αντιπροσωπεύουν μια νέα λογική επιχειρηματικότητας, κοινωνικά

προσανατολισμένης. Ο κοινοτικός χαρακτήρας των επιχειρήσεων είναι το διακριτό τους στοιχείο και η ισχυρή βάση ανάπτυξής τους.

Η κοινωνική οικονομία έχει τη δυνατότητα να διαδραματίσει αξιόλογο αναπτυξιακό ρόλο, ιδιαίτερα τοπικά και περιφερειακά. Καθώς εμπεριέχει νέα "κοιτάσματα" απασχόλησης μπορεί να αποτελέσει και ισχυρό μοχλό μείωσης της ανεργίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι συνολικά στην Ε.Ε., η κοινωνική οικονομία συγκεντρώνει το 10% της απασχόλησης, όταν στην Ελλάδα το αντίστοιχο ποσοστό δεν ξεπερνά το 2%! Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στην Ολλανδία το 13% της συνολικής επί πληρωμή απασχόλησης αντιστοιχεί στον "τρίτο τομέα", στην Ιρλανδία το 11,5%, στη Γαλλία και Γερμανία το 5%, στη Μ. Βρετανία το 4,5%.

Οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας ανταποκρίνονται σε ανάγκες τοπικού χαρακτήρα ή κοινωνικές ανάγκες τμημάτων του πληθυσμού, βασίζονται περισσότερο στη συνεργασία, την ανταλλαγή πληροφοριών μέσω διασυνδέσεων, την εθελοντική απασχόληση, την ευκινησία μέσα στην κοινωνία, συγκροτούν νέες σχέσεις στην αγορά και νέες μεθόδους επιχειρηματικής οργάνωσης. Σε πολλές περιπτώσεις, η κοινωνική οικονομία αναγνωρίζει λανθάνουσες ανάγκες, τις μετατρέπει σε ζήτηση και δημιουργεί προϊόντα και υπηρεσίες που δεν παρέχονται από τον ιδιωτικό τομέα και δεν καλύπτονται από το δημόσιο.

Η δημιουργική παράδοση και οι καλές πρακτικές άλλων χωρών - αλλά και η διάσπαρτη, θετική ελληνική εμπειρία - μπορούν να αποτελέσουν παραδείγματα για την ανάπτυξη ανάλογων πρωτοβουλιών με σχέδιο και έμπνευση. Στην Ισπανία, στο τομέα της κοινωνικής οικονομίας συναντούμε ισχυρούς και δικτυωμένους αγροτικούς συνεταιρισμούς, αλλά και κοινοπρακτικά σχήματα ατόμων με αναπηρία. Στις χώρες της Σκανδιναβίας, οι συνεταιρισμοί κοινωνικών σκοπών και ανθρωπιστικής αποστολής αποτελούν τμήμα του "κοινωνικού κράτους" με την ευρεία του έννοια. Στη Γαλλία, τα αυτοδιοικούμενα και αυτοδιαχειριζόμενα ταμεία αλληλεγγύης σε μεγάλους κλάδους εργαζομένων. Στην Ιταλία, συμπράξεις νέων και συνεταιρισμοί άλλων κοινωνικών κατηγοριών. Για να περιοριστούμε μ' αυτά, μόνο σ' ορισμένες περιπτώσεις χωρών της Ε.Ε.. Η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας σε ορισμένους τομείς πρόκειται να είναι πολλαπλά χρήσιμη, όπως

- Για την απασχόληση, μειώνοντας σε κοινωνικές κατηγορίες υψηλών ποσοστών δραστικά την ανεργία (νέοι επιστήμονες, γυναίκες, φθίνουσες περιοχές, άτομα με αναπηρία)
- Για την ακρίβεια, προσφέροντας φθηνότερα προϊόντα ποιότητας και νέες υπηρεσίες κοινωνικού περιεχομένου.
- Για την παραγωγική ανάκαμψη και αναδιάρθρωση, ανοίγοντας νέα μέτωπα παραγωγής και διάθεσης σε καλλιέργειες, τυποποιήσεις και είδη.
- Για μια νέα κουλτούρα στις επιχειρήσεις και την κοινωνική ζωή, όχι μόνο ανταγωνισμού, αλλά, κυρίως συμμετοχής, δράσης και αλληλεγγύης.

Οι μορφές οργάνωσης της κοινωνικής οικονομίας μπορεί να είναι ποικίλες. Στους νέους επιστήμονες: πρωτοποριακά συνεταιρικά σχήματα παραγωγής ή προσφοράς υπηρεσιών σε αντικείμενα των εξειδικεύσεων τους και μελλοντικών απαιτήσεων (γεωπόνοι, κτηνίατροι, αρχιτέκτονες, κοινωνικοί λειτουργοί, περιβαλλοντολόγοι, νοσοκόμες κ.λπ.). Στις γυναίκες: συνεταιρισμοί, ιδιαίτερα σε ορεινές ή /και φθίνουσες περιοχές σε είδη παραδοσιακών τεχνοτροπιών, ή ποιοτικών βιολογικών καλλιεργειών, ή διαχείριση πολιτισμικών αποθεμάτων.

Στους αγρότες, και ιδιαίτερα στους νέους: νέες μορφές καθετοποιημένων συνεταιριστικών μονάδων στους τομείς των βιολογικών προϊόντων και νέων δυναμικών προϊόντων, των φαρμακευτικών και καλλυντικών φυτών, του ολοκληρωμένου (ορεινού και συνδυαστικού) αγρό - οικότουρισμού. Στα άτομα με αναπηρία: σύσταση εταιριών κοινωνικού σκοπού και αλληλοστήριξης. Στους μικρομεσαίους επαγγελματίες: συγκρότηση συνεταιρισμών προμήθειας, κοινοπραξιών διάθεσης και ανάπτυξη δικτύων προώθησης. Η πρόοδος της κοινωνικής οικονομίας μπορεί να είναι θεαματική αν εφαρμοσθούν τα ακόλουθα:

- Αν το χρηματοπιστωτικό σύστημα - ή, έστω μέρος του - αντιληφθεί τις ευκαιρίες και το δυναμισμό του "τρίτου τομέα" και ξεφύγει από τις τοκογλυφικές πρακτικές.
- Αν ισχύσει ένα θετικό φορολογικό καθεστώς, με μηδενική ή εξαιρετικά χαμηλή φορολογική κλίμακα.
- Αν ξεπερασθούν τα προβλήματα της καχεκτικής και ασαφούς νομοθεσίας.
- Αν συγκροτηθεί ένα πλαίσιο υποστηρικτικών μηχανισμών.

Από τις τέσσερις αυτές προϋποθέσεις, οι τρεις είναι θέμα πολιτικής βούλησης. Η κοινωνική οικονομία αποτελεί μια μεγάλη ευκαιρία και μια πρόκληση νέας εποχής. Η ύπαρξη και ανάπτυξή της μόνο ευεργετικά αποτελέσματα μπορεί να επιφέρει στα σοβαρά και οξυμένα προβλήματα των λαϊκών τάξεων και της ελληνικής οικονομίας. Τέλος οι τρεις βασικές συνιστώσες της κοινωνικής οικονομίας είναι:

- Συνεταιρισμοί,
- Ασφαλιστικές επιχειρήσεις καθώς και ο κλάδος της κοινωνικό – ιατρικής δραστηριότητας,
- Διάφορες ενώσεις οικονομικής δραστηριότητας, οι οποίες παράγουν αγαθά ή / και προσφέρουν υπηρεσίες στον πολιτιστικό, κοινωνικό και αθλητικό τομέα, αλλά επίσης και στον τομέα της εκπαίδευσης, της συνεργασίας, της ανάπτυξης κα. [11]

1.2 Λαϊκές ενώσεις και συνεταιρισμοί – ιστορικοί πρόδρομοι της κοινωνικής οικονομίας

Ως δραστηριότητα, η κοινωνική οικονομία (ΚΟ) συνδέεται ιστορικά με λαϊκές ενώσεις και συνεταιρισμούς που αποτέλεσαν τη σπονδυλική της στήλη. Το σύστημα αξιών και οι κανόνες συμπεριφοράς των λαϊκών ενώσεων, που αντικατοπτρίζονται στην εξελικτική πορεία του συνεταιριστικού κινήματος αποτελούν τα στοιχεία που διαμόρφωσαν τη σύγχρονη έννοια της ΚΟ, η οποία διαρθρώνεται γύρω από τρεις μεγάλες οικογένειες οργανώσεων: τους συνεταιρισμούς, τις αλληλασφαλιστικές εταιρείες και ενώσεις, με την πρόσφατη προσθήκη των ιδρυμάτων.

Στην πραγματικότητα, στις απαρχές τους οι μεγάλες αυτές οικογένειες αποτελούσαν διασυνδεδεμένες εκφράσεις μιας κοινής παρόρμησης: της αντίδρασης των πλέον ευάλωτων και ανυπεράσπιστων κοινωνικών ομάδων, μέσω οργανώσεων αυτοβοήθειας, στις νέες συνθήκες ζωής που δημιουργήθηκαν από την ανάπτυξη του βιομηχανικού καπιταλισμού κατά τον 18ο και 19ο αιώνα. Οι συνεταιρισμοί, οι εταιρείες αλληλοβοήθειας και οι αντιστασιακές ενώσεις αντικατόπτριζαν τις τρεις διαστάσεις αυτής της παρόρμησης για δημιουργία ενώσεων. Παρά το γεγονός ότι η φιλανθρωπία

(φιλανθρωπικά ιδρύματα, αδελφότητες και νοσοκομεία) και οι οργανώσεις αλληλοβοήθειας σημείωσαν σημαντική ανάπτυξη κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα, η μεγάλη ανάπτυξη των λαϊκών ενώσεων, των συνεταιρισμών και των αλληλασφαλιστικών εταιρειών σημειώθηκε κατά τον 19ο αιώνα μέσω πρωτοβουλιών που ανέλαβε η εργατική τάξη.

Στη Βρετανία, για παράδειγμα, ο αριθμός των ταμείων αλληλοβοήθειας πολλαπλασιάστηκε τη δεκαετία του 1790. Σε ολόκληρη την Ευρώπη, ιδρύθηκαν πολλές αλληλασφαλιστικές εταιρείες πρόνοιας και εταιρείες αλληλοβοήθειας. Σε χώρες της Λατινικής Αμερικής, όπως η Ουρουγουάη και η Αργεντινή, το κίνημα αλληλασφάλισης αναπτύχθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα. Τα πρώτα συνεταιριστικά πειράματα πραγματοποιήθηκαν στη Βρετανία στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα ως αυθόρμητη αντίδραση των βιομηχανικών εργατών στις δυσκολίες των σκληρών συνθηκών διαβίωσής τους. Τα οκτώ συνεταιριστικά συνέδρια που πραγματοποιήθηκαν από το 1831 έως το 1835 συντόνιζαν τόσο το συνεταιριστικό όσο και το συνδικαλιστικό κίνημα.

Ο όρος κοινωνική οικονομία πιθανότατα εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην οικονομική βιβλιογραφία το 1830. Μόνο κατά το τέλος του 19ου αιώνα διαμορφώνονται τα βασικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης έννοιας της κοινωνικής οικονομίας, εμπνευσμένα από τις αξίες του δημοκρατικού κινήματος δημιουργίας ενώσεων, αλληλασφαλιστικών εταιρειών και συνεταιρισμών. [12]

2.2 Η εμβέλεια και το πεδίο δραστηριότητας της κοινωνικής οικονομίας σήμερα

Παρά το γεγονός ότι η ΚΟ είχε αρκετά μεγάλη απήχηση στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια του πρώτου τρίτου του 20ού αιώνα, το αναπτυξιακό μοντέλο στη δυτική Ευρώπη την περίοδο 1945-1975 έδινε προτεραιότητα κυρίως στον παραδοσιακό ιδιωτικό καπιταλιστικό τομέα και στον δημόσιο τομέα. Το μοντέλο αυτό αποτελούσε τη βάση του κράτους πρόνοιας, το οποίο εντόπισε σαφείς δυσλειτουργίες της αγοράς και ανέπτυξε μία δέσμη πολιτικών που αποδείχθηκαν άκρως αποτελεσματικές για την αντιμετώπισή τους:

αναδιανομή του εισοδήματος, κατανομή των πόρων και αντικυκλικές πολιτικές. Όλες αυτές οι πολιτικές στηρίχθηκαν στο κεϋνσιανό μοντέλο, σύμφωνα με το οποίο οι κοινωνικοί και οικονομικοί φορείς που είναι σημαντικοί είναι οι ενώσεις των εργοδοτών και οι συνδικαλιστικές ενώσεις, καθώς και η κυβέρνηση. Στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, που ήταν συνδεδεμένες με το σοβιετικό σύστημα και με οικονομίες κεντρικού σχεδιασμού, το κράτος αποτελούσε τον μοναδικό οικονομικό φορέα χωρίς να αφήνει χώρο στους παράγοντες της ΚΟ. Μόνο οι συνεταιρισμοί είχαν σημαντική παρουσία σε ορισμένες χώρες του σοβιετικού μπλοκ, παρά το γεγονός ότι ορισμένες από τις παραδοσιακές αρχές τους όπως η εθελοντική και ανοιχτή συμμετοχή των μελών και η δημοκρατική οργάνωση είχαν πλήρως αφανιστεί.

Κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων αιώνων, οι Τσέχοι οικονομολόγοι ανέπτυξαν προσεγγίσεις της κοινωνικής οικονομίας οι οποίες δεν ευνοούσαν αποκλειστικά την κερδοφορία. Πολλές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις την περίοδο της πρώτης Τσεχοσλοβακικής Δημοκρατίας ακολούθησαν την παράδοση αυτή, της οποίας οι απαρχές ανάγονται στον 19ο αιώνα. Η καθιέρωση συστημάτων μικτής οικονομίας δεν αποτέλεσε εμπόδιο στην ανάπτυξη σημαντικού αριθμού εταιρειών και οργανώσεων, συνεταιρισμών, αλληλασφαλιστικών εταιρειών και ενώσεων, οι οποίες βοήθησαν στην αντιμετώπιση κοινωνικά σημαντικών ζητημάτων και ζητημάτων γενικού συμφέροντος σχετικά με την κυκλική ανεργία, τις γεωγραφικές ανισορροπίες μεταξύ γεωργικών περιοχών και τη στρέβλωση των συσχετισμών δυνάμεων μεταξύ οργανώσεων λιανικής διανομής και καταναλωτών, μεταξύ άλλων.

Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, η ΚΟ ουσιαστικά έπαψε να αποτελεί ουσιώδη δύναμη στη διαδικασία εναρμόνισης της οικονομικής ανάπτυξης με την κοινωνική πρόνοια, καθώς το κράτος είχε αναλάβει τον κεντρικό ρόλο. Μόνο όταν ξέσπασε η κρίση του κράτους πρόνοιας και των συστημάτων μικτής οικονομίας κατά το τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα άρχισε να διατυπώνεται εκ νέου ενδιαφέρον σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες για τις παραδοσιακές οργανώσεις της ΚΟ, είτε ως εναλλακτικές επιχειρηματικές λύσεις για τα μοντέλα του καπιταλισμού και των δημοσίων τομέων, όπως οι συνεταιρισμοί και οι αλληλασφαλιστικές ενώσεις, είτε ως οργανώσεις εκτός της αγοράς, κυρίως ενώσεις και ιδρύματα.

Το ενδιαφέρον αυτό προέκυψε από τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι οικονομίες της αγοράς στην εξεύρεση ικανοποιητικών λύσεων σε πολύ σημαντικά προβλήματα, όπως η μαζική μακροχρόνια ανεργία, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η πρόνοια στις αγροτικές περιοχές και σε υποβαθμισμένες αστικές περιοχές, η υγεία, η εκπαίδευση, η ποιότητα ζωής των συνταξιούχων, η βιώσιμη ανάπτυξη και άλλα ζητήματα. Τα θέματα αυτά αποτελούν κοινωνικές ανάγκες οι οποίες δεν καλύπτονται επαρκώς ή αποτελεσματικά είτε από ιδιωτικούς καπιταλιστικούς παράγοντες είτε από τον δημόσιο τομέα και για τις οποίες δεν είναι δυνατόν να εξευρεθεί εύκολη λύση μέσω αυτορρυθμιζόμενων αγορών ή μέσω της παραδοσιακής μακροοικονομικής πολιτικής.

Παρότι πραγματοποιήθηκαν πολλές μετατροπές σημαντικών συνεταιρισμών και αλληλασφαλιστικών εταιρειών σε άλλης μορφής εταιρείες σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες κατά τις τελευταίες δεκαετίες, εν γένει, ο επιχειρηματικός τομέας της ΚΟ (συνεταιρισμοί και αλληλασφαλιστικές εταιρείες) γνώρισε σημαντική ανάπτυξη.

Σε πολλές σημαντικές μελέτες έχει υπογραμμιστεί η σημαντική ανάπτυξη της ΚΟ στο σύνολό της στην Ευρώπη. Μία από τις σημαντικότερες μελέτες, η οποία διεξήχθη από το CIRIEC για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο της δοκιμαστικής ενέργειας «Τρίτο σύστημα και απασχόληση», τονίζει την ολοένα αυξανόμενη σημασία των συνεταιρισμών, των αλληλασφαλιστικών εταιρειών και ενώσεων για τη δημιουργία και τη διατήρηση θέσεων απασχόλησης και για τη διόρθωση σοβαρών οικονομικών και κοινωνικών ανισορροπιών. Μετά τη διάλυση του σοβιετικού μπλοκ, πολλοί συνεταιρισμοί της ανατολικής και κεντρικής Ευρώπης κατέρρευσαν. Επιπλέον, έχασαν μεγάλο μέρος της αξίας τους στα μάτια των πολιτών. Πρόσφατα, ωστόσο, έχει αρχίσει να σημειώνεται μια αναβίωση των πρωτοβουλιών των πολιτών για την ανάπτυξη έργων της ΚΟ και αυτό αντικατοπτρίζεται στις νομοθετικές προτάσεις για την ώθηση των οργανώσεων στον τομέα αυτόν.

Εντυπωσιακή ανάπτυξη της ΚΟ σημειώθηκε στον τομέα των οργανώσεων που ασχολούνται με την παραγωγή των λεγόμενων κοινωνικών αγαθών ή αγαθών ιδιαίτερης κοινωνικής σημασίας, ιδίως της εργασίας και της κοινωνικής ένταξης καθώς και των κοινωνικών υπηρεσιών και της περίθαλψης σε επίπεδο τοπικών κοινοτήτων. Στον τομέα αυτόν, η δημιουργία ενώσεων και συνεταιρισμών φαίνεται να έχει ακολουθήσει εκ νέου μια κοινή πορεία κατανόησης και συνεργασίας σε πολλά έργα και δραστηριότητες, όπως

στην περίπτωση των κοινωνικών επιχειρήσεων, πολλές από τις οποίες είναι συνεταιρισμοί, οι οποίες έχουν ήδη νομίμως αναγνωρισθεί σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ άλλων, την Ιταλία, την Πορτογαλία, τη Γαλλία, το Βέλγιο, την Ισπανία, την Πολωνία, τη Φινλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Τα αλληλασφαλιστικά ταμεία στον χώρο της υγείας και της κοινωνικής πρόνοιας παρέχουν συνδρομή και καλύπτουν περισσότερα από 120 εκατ. άτομα, και το μερίδιό των αλληλασφαλιστικών ταμείων στην αγορά ανέρχεται σε 24%. Στην ΕΕ-27, οι ενώσεις απασχολούσαν 8,6 εκατ. εργαζομένους το 2010, παρήγαγαν περισσότερο του 4% του ΑΕΠ και είχαν μέλη το 50% των πολιτών της.

Συμπερασματικά, εκτός και πέραν της ποσοτικής της σημασίας, τις τελευταίες δεκαετίες, η ΚΟ όχι μόνο κατέδειξε την ικανότητα που διαθέτει να συντελεί αποτελεσματικά στην επίλυση νέων κοινωνικών προβλημάτων, αλλά και ενίσχυσε τη θέση της ως αναγκαίου θεσμού για τη σταθερότητα και τη βιωσιμότητα της οικονομικής ανάπτυξης, για δικαιότερη κατανομή των εισοδημάτων και του πλούτου, προσαρμόζοντας τις υπηρεσίες στις ανάγκες, αυξάνοντας την αξία των οικονομικών δραστηριοτήτων που εξυπηρετούν κοινωνικές ανάγκες, διορθώνοντας ανισοροπίες της αγοράς εργασίας και, τέλος, εμβαθύνοντας και ενισχύοντας την οικονομική δημοκρατία.

[12]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

2.1 Ορισμός της επιχείρησης και χαρακτηριστικά της

Επιχείρηση χαρακτηρίζεται η ποριστική οικονομική μονάδα που αποτελεί αυτοτελή και υπεύθυνη οργάνωση παραγωγικών συντελεστών και διαχείρισης συναλλαγών με τις οποίες και επιδιώκει το μέγιστο δυνατό κέρδος. Το δε κέρδος κατά κανόνα θα πρέπει να υπερβαίνει την αντίστοιχη συνήθη αμοιβή (ως αντιμισθία) της διοικητικής ή εκτελεστικής εργασίας που επιτελείται σ' αυτήν.

Έτσι με τον παραπάνω ορισμό δίδεται σαφώς ως κύριο κριτήριο το κέρδος, του οποίου και ξεχωρίζει από κάποια άλλη οικονομική μονάδα, αφού όλα τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά είναι κοινά και αφηρημένα, με συνέπεια να μη λαμβάνονται ως κριτήρια διάκρισης μεταξύ των δύο εννοιών.

Μια επιχείρηση που ανήκει σε πολλά φυσικά πρόσωπα, μπορεί να διαμορφωθεί ως μια εταιρική επιχείρηση ή από κοινού οργανωμένη ως μια εταιρική σχέση. Χώρες έχουν διαφορετικούς νόμους που μπορεί να αποδοθεί διαφορετικά δικαιώματα στις διάφορες επιχειρηματικές οντότητες.

Τα κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα μιας επιχείρησης, που αποτελούν και τις αναγκαίες προϋποθέσεις, είναι τα ακόλουθα:

- Οικονομική μονάδα που να προϋποθέτει μόνιμο συνδυασμό συντελεστών παραγωγής.
- Οικονομική μονάδα αυτοτελής.
- Η παραγωγή της να απευθύνεται σε άγνωστο καταναλωτικό κοινό και τέλος
- Να μην είναι πρωτογενής, αλλά να διαμορφώνεται σε ορισμένο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον χαρακτηριζόμενο τόσο εις χρήμα αποτίμηση, όσο και στην επιδίωξη κέρδους

Γενικά οι επιχειρήσεις διακρίνονται ανάλογα εκ του αντικειμένου της δράσης τους, του ιδιοκτησιακού επιχειρηματικού κεφαλαίου, εκ της νομικής μορφής τους και κατά μέγεθος.

Επιχειρήσεις εξ αντικειμένου δράσης

1. Επιχειρήσεις πρωτογενούς παραγωγής.
2. Επιχειρήσεις παραγωγής ή μεταποίησης ή μετασχηματισμού. Στη κατηγορία αυτή εντάσσονται όλες οι Βιομηχανίες και Βιοτεχνίες.
3. Επιχειρήσεις γενικού εμπορίου, ή εμπορικές.
4. Επιχειρήσεις ασφαλιστικές.
5. Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών.
6. Τραπεζικές επιχειρήσεις.
7. Επιχειρήσεις μεταφορών που διακρίνονται σε χερσαίες, θαλάσσιες και εναέριες.

Επιχειρήσεις εκ του φορέα τους

1. Ιδιωτικές επιχειρήσεις
2. Δημόσιες επιχειρήσεις
3. Μικτές επιχειρήσεις

Νομικές μορφές επιχειρήσεων

1. Ατομικές.
2. Εταιρικές.
  - Ομόρρυθμη Εταιρεία (ΟΕ).
  - Ετερόρρυθμη Εταιρεία (ΕΕ).
  - Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ).
  - Ανώνυμη Εταιρεία (ΑΕ).
  - Ανώνυμη ναυτιλιακή εταιρεία (ΑΝΕ).
  - Συνεταιρισμός.
  - Συμπλοιοκτησία.
  - Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία ΙΚΕ Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (ΚΟΙΝ.ΣΕ.Π).

3. Άλλες.

- Κομματικές επιχειρήσεις.
- Ποδοσφαιρικές Ανώνυμες επιχειρήσεις (ΠΑΕ).
- Καλαθοσφαιρικές Ανώνυμες επιχειρήσεις (ΚΑΕ).

Επιχειρήσεις κατά μέγεθος

1. Μικρές επιχειρήσεις.
2. Μεσαίες επιχειρήσεις.
3. Μεγάλες επιχειρήσεις.
4. Επιχειρήσεις κολοσσοί.

Τελευταία αναφέρονται και οι "μικρομεσαίες επιχειρήσεις" (ΜΜΕ), όχι τόσο ως ενδιάμεση κατηγορία των δύο πρώτων, αλλά αθροιστικά αυτών, για λόγους πολιτικής ανάπτυξης και ένταξής τους σε προγράμματα επιχορηγήσεων. [13]

2.2 Ορισμός της Κοινωνικής Επιχείρησης

Ο όρος Κοινωνική Επιχείρηση εμφανίζεται στις αρχές του 1990 στην Ευρώπη για να προσδιορίσει τις νέου τύπου οργανώσεις που εμφανίστηκαν και οι οποίες διέφεραν από τις υπάρχουσες οργανώσεις της Κοινωνικής Οικονομίας. Συνεπώς, διευκρινίζεται ότι ο όρος Κοινωνική Επιχείρηση χαρακτηρίζει εν γένει τις δραστηριότητες ορισμένων επιχειρήσεων και οργανώσεων της Κοινωνικής Οικονομίας. Η έννοια της Κοινωνικής Επιχείρησης δεν ταυτίζεται με την έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας και διαμορφώνεται, σταδιακά ως έννοια είδους προς γένος, σε σχέση με την έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας.

Κατά μία άποψη, η Κοινωνική Επιχείρηση αποτελείται από οντότητες που δημιουργούνται εκ του μηδενός και συνιστούν μια καινούργια μορφή επιχειρηματικότητας, η οποία έχει κάποια στοιχεία από παλαιότερες εμπειρίες του τρίτου τομέα. Χαρακτηριστικό στοιχείο μιας Κοινωνικής Επιχείρησης αποτελεί η διευρυμένη συμμετοχή εταίρων, όπως είναι οι μισθωτοί, οι εθελοντές, οι χρήστες υπηρεσιών, οι δημόσιοι ή

ιδιωτικοί οργανισμοί στήριξης κ.ά., σε αντίθεση με τις κλασσικές οργανώσεις Κοινωνικής Οικονομίας που αφορούσαν ιδίως ομοιογενείς κοινωνικές ομάδες. Παραγωγοί και χρήστες συνεργάζονται στον ίδιο φορέα σε κάποιες δραστηριότητες.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, επικρατέστερος ορισμός για την Κοινωνική Επιχείρηση είναι αυτός που προέρχεται από το δίκτυο EMES, το οποίο προτίμησε, αντί ενός ορισμού κλασσικού τύπου, να κατασκευάσει ένα σύνολο οικονομικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών της κοινωνικής επιχείρησης, που είναι οι ακόλουθες:

Οικονομικά της χαρακτηριστικά

- η συνεχής δραστηριότητα παραγωγής αγαθών και/ή υπηρεσιών,
- ο ανεπτυγμένος βαθμός αυτονομίας,
- η σημασία ανάληψης οικονομικού ρίσκου και
- το μίνιμουμ επίπεδο ανταποδοτικής απασχόλησης.

Κοινωνικά της χαρακτηριστικά

- ο σαφής στόχος παροχής υπηρεσίας στην κοινότητα,
- η προερχόμενη πρωτοβουλία από μια ομάδα πολιτών,
- η αποφασιστική εξουσία, που στηρίζεται στην αρχή «ένα μέλος, μια φωνή» και όχι στην κατοχή κεφαλαίου,
- η συμμετοχική δημοκρατική δυναμική,
- ο περιορισμός της διανομής των κερδών. [14]

Ένα κοινό χαρακτηριστικό των κοινωνικών επιχειρήσεων, είναι η στενή τους σύνδεση με τις τοπικές κοινωνίες και η εμπλοκή κοινοτήτων και ομάδων ανθρώπων με ειδικές ανάγκες. Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες είναι επιχειρηματίες που αναγνωρίζουν ότι ένα μέρος της κοινωνίας έχει μείνει στάσιμο και παρέχουν νέες κατευθύνσεις προς τις οποίες αυτό μπορεί να προχωρήσει με την υποκίνησή τους. Δηλαδή, δρουν ως φορείς αλλαγής στο κοινωνικό τομέα. Καινοτομούν και δρουν σύμφωνα με την επιθυμία να δημιουργήσουν μια βιώσιμη κοινωνική αξία. Επίσης, λόγω των πεποιθήσεών τους, θεωρούν ότι έχουν την ευθύνη να λογοδοτήσουν απέναντι στα άτομα που υπηρετούν για

τα αποτελέσματα που επιφέρει η δραστηριότητά τους. Εν συντομία είναι επιχειρηματίες με κοινωνικούς σκοπούς.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις επιδιώκουν κυρίως κοινοτικούς, περιβαλλοντικούς ή κοινωνικούς στόχους. Πρόκειται για επιχειρήσεις που δημιουργούνται έπειτα από πρωτοβουλίες ή συλλογικές πρωτοβουλίες. Το κέρδος δεν αποκλείεται αλλά δεν είναι πρωτεύον κίνητρο. Το οποιοδήποτε κέρδος από τη δραστηριότητά τους, χρησιμοποιείται για να υποστηρίξει τους κοινωνικούς και κοινοτικούς στόχους της δράσης της κοινωνικής επιχείρησης και δεν επιστρέφεται πρωτεύοντος στους μετόχους. Έχουν υψηλό βαθμό διοικητικής αυτονομίας, και μάλιστα χαρακτηρίζονται από τη δημοκρατία στη λήψη των αποφάσεων. Η συμμετοχή στη διοίκηση δεν γίνεται με βάση την κατοχή μερίδων, αλλά ένα άτομο είναι μία ψήφος.

Οι στόχοι τους είναι η ωφέλεια της κοινότητας. Είτε μέσα από την παραγωγή αγαθών/υπηρεσιών που προωθούν αυτό τον σκοπό είτε μέσω της προώθησης της απασχόλησης προσώπων που είναι κοινωνικά αποκλεισμένοι (φτωχοί, ΑΜΕΑ, μακροχρόνια άνεργοι, εργάτες χωρίς δεξιότητες που ζητούνται από την αγορά). Είναι αρκετές οι περιπτώσεις όπου ο σκοπός τους είναι η επέκταση της οικονομικής δημοκρατίας στο τοπικό επίπεδο.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις παράγουν αγαθά ή/και υπηρεσίες. Οι πόροι που χρησιμοποιούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις προέρχονται από τις πωλήσεις τους, είτε από πηγές εκτός αγοράς. Οι τελευταίες μπορεί να είναι κρατικές επιχορηγήσεις, δωρεές, παροχές από εταιρική κοινωνική ευθύνη και από τον εθελοντισμό. Τέλος, κοινωνικοοικονομική παράγοντες που συντέλεσαν στην ανάδειξη των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι οι ακόλουθοι:

- Ο περιορισμός του κοινωνικού κράτους. Η κυριαρχία των νεοφιλελεύθερων απόψεων στις δεκαετίες μετά το 1970 είχε ως αποτέλεσμα τη συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να περιοριστούν οι κοινωνικές υπηρεσίες προς τους πολίτες. Αυτό είχε ως συνέπεια να ανοίξει μία μεγάλη αγορά υπηρεσιών, την οποία από την άλλη το κεφάλαιο, λόγω χαμηλής κερδοφορίας και έντασης εργασίας δεν ήταν διαθέσιμο να καλύψει.
- Η αδυναμία πολιτικών, όπως οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης να απαντήσουν σε ζητήματα όπως η μακροχρόνια ανεργία και ο κοινωνικός

αποκλεισμός. Συνεπώς, στη λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων, ακόμα και το κράτος δείχνει έναν τρόπο για την αντιμετώπιση αυτών των κοινωνικών προβλημάτων.

- Η ανάδυση νέων κοινωνικών αναγκών, που το κλασικό κοινωνικό κράτος αδυνατούσε να απαντήσει. Αναφέρω εδώ το ζήτημα της επανένταξης των εθισμένων στα ναρκωτικά, μία διαδικασία που απαιτεί χρόνο, αφοσιωμένο προσωπικό και που, φυσικά, δεν αποφέρει κέρδη, εκτός βέβαια από κάποιες «κλινικές» πολύ υψηλού κόστους. Μέσα σε αυτές τις νέες κοινωνικές ανάγκες, εμφανίζονται και αρκετές επιχειρήσεις που ασχολούνται με αυτό που αποκαλείται «πράσινες θέσεις εργασίας», κατά κύριο λόγο με την ανακύκλωση.
- Η δραστηριοποίηση μίας νέας γενιάς επιστημόνων, οι οποίοι μην βρίσκοντας διέξοδο στον τομέα ειδίκευσής τους, προτίμησαν να δραστηριοποιηθούν στον τοπικό τομέα και να προσφέρουν τις δεξιότητες και τις γνώσεις τους για την ανάπτυξη της κοινότητας.
- Η δραστηριοποίηση συγκεκριμένων κοινωνικών δυνάμεων. Στην Ιταλία, αίφνης, στην ανάπτυξή τους συμπαρατάσσονται δύο δυνάμεις που, θεωρητικά, θα έπρεπε να είναι αντίθετες. Από τη μία είναι η καθολική εκκλησιά και από την άλλη είναι μία μερίδα από τους συμμετέχοντες στο κίνημα του '68 στην χώρα αυτή. Οι τελευταίοι έχοντας απογοητευτεί πολιτικά από το κίνημα του '68 προσπάθησαν να κάνουν κάτι χειροπιαστό και προχώρησαν στην δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων. Να σημειώσω ότι αρκετοί κοινωνικοί επιχειρηματίες δεν είναι άλλοι από άτομα που κινούμενοι από τις αρχές της κοινωνικής αλληλεγγύης και της κοινωνικής δικαιοσύνης παράτησαν τον «καπιταλιστικό» τομέα της οικονομίας και δημιούργησαν κοινωνικές επιχειρήσεις. Πολλά τέτοια παραδείγματα έχουμε στο Ηνωμένο Βασίλειο. [21]

2.3 Συνεταιρισμός

Συνεταιρισμός είναι εμπορική εταιρία με νομική προσωπικότητα της οποίας ο αριθμός των συνεταίρων και το κεφάλαιο είναι μεταβλητά . Σκοπός είναι η συνεργασία των μελών η πρόοδος της ιδιωτικής οικονομίας κάθε μέλους (και όχι το κέρδος) και τέλος η ηθική και κοινωνική προαγωγή τους . Ο συνεταιρισμός θεωρείται προσωπική εταιρία γιατί αποτελεί ένωση προσώπων και όχι ένωση κεφαλαίων. Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα παραδοσιακά αποτελούν πυλώνα της οικονομίας και λειτουργούν ως επιχειρήσεις δεδομένου ότι παράγουν προϊόντα ή υπηρεσίες και τα διαθέτουν στην αγορά. Τρία είναι τα χαρακτηριστικά του συνεταιρισμού τα οποία είναι τα ακόλουθα:

- το μεταβλητό του αριθμού των συνεταίρων (τουλάχιστον επτά άτομα αρχικά)
- το μεταβλητό του κεφαλαίου.
- Ο μη κερδοσκοπικός σκοπός αυτού.

Τους συνεταιρισμούς τους διακρίνουμε στις εξής κατηγορίες:

1. α. Γεωργικούς και β. Αστικούς συνεταιρισμούς
2. α. Παραγωγικούς, β. Καταναλωτικούς ή Προμηθευτικούς και γ. Πιστωτικούς.
3. α. Αναγκαστικούς και β. Ελεύθερους συνεταιρισμούς.
4. α. Ενώσεις συνεταιρισμών, β. Ομοσπονδία συνεταιρισμών και γ.

Συνομοσπονδία συνεταιρισμών.

Όλοι οι συνεταιρισμοί είναι έμποροι από το νόμο και υποχρεούνται στην τήρηση βιβλίων τρίτης κατηγορίας και διέπονται από το βασικό νόμο 1667/86 (συνέχεια του Ν. 602/1914) όπως στη συνέχεια τροποποιήθηκε. Για την σύσταση του συνεταιρισμού απαιτούνται τα εξής:

- σύνταξη καταστατικού
- έγκριση του καταστατικού από το αρμόδιο υπουργείο (Εργασίας, Γεωργίας) και
- δημοσίευση του καταστατικού, από τον ειρηνοδίκη της περιοχής που εδρεύει ο συνεταιρισμός.

Το καταστατικό πρέπει να περιέχει την επωνυμία και τον σκοπό του συνεταιρισμού, την διάρκεια, την έδρα και τον τρόπο διοικήσεως, την ευθύνη των συνεταίρων, τον τρόπο και τον χρόνο συντάξεως του Ισολογισμού και διαθέσεως των κερδών, τον τρόπο εισδοχής νέων μελών και απομακρύνσεως παλαιών, την αξία κάθε

συνεταιριστικής μερίδας και άλλες διατάξεις και κανόνες που διευκολύνουν την εύρυθμη λειτουργία του .

Την βάση της εταιρικής ιδιότητας στο συνεταιρισμό αποτελεί η συνεταιριστική μερίδα. Συνεταιριστική μερίδα είναι το ελάχιστο ποσό συμμετοχής κάθε προσώπου στο συνεταιρισμό. Κάθε συνεταίρος εγγράφεται για διαφορετικό αριθμό συνεταιριστικών μερίδων. Το κεφάλαιο του συνεταιρισμού αποτελείται από τις συνεταιριστικές μερίδες και από τα δικαιώματα εγγραφής. Ο συνεταιρισμός διοικείται από:

- την γενική συνέλευση,
- το διοικητικό συμβούλιο το οποίο εκλέγεται από την γενική συνέλευση και
- το τριμελές εποπτικό συμβούλιο το οποίο επίσης εκλέγεται από την γενική συνέλευση. [14]

2.3.1 Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα

Όπως συμβαίνει και στις πιο πολλές χώρες, η ιστορία των συνεταιρισμών στην Ελλάδα είναι παλαιότερη από ότι είναι γενικώς γνωστό. Το κύριο είδος των συνεταιρισμών οι οποίοι έχουν αναπτυχθεί στην Ελλάδα είναι γεωργικοί και αγροτικοί πιστωτικοί συνεταιρισμοί. Όταν η πρώτη συνεταιριστική νομοθεσία (για όλα τα είδη συνεταιρισμών) εδραιώθηκε το 1915, μόνο ελάχιστοι γεωπόνοι εκπαιδευμένοι στη δύση, είχαν ιδρύσει συνεταιρισμούς. Η νέα νομοθεσία ήταν κατά κύριο λόγο μια κυβερνητική πρωτοβουλία που στόχευε στην επίλυση ελλείψεων στον χώρο της αγοράς και στον περιορισμό της αισχροκέρδειας, η οποία αφθονούσε στην ελληνική επαρχία.

Επακολούθησε μια περίοδος ισχυρής ανάπτυξης γεωργικών και αγροτικών πιστωτικών συνεταιρισμών, ενδυναμωμένη από την ανταλλαγή πληθυσμού μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, περισσότερων από 2.000.000 γηγενών Ελλήνων που έφτασαν από την Τουρκία μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και την ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδας το 1929. Στην αρχή της δεκαετίας του 1930 υπήρχαν περισσότεροι από 3.000 συνεταιρισμοί πρωτογενούς επιπέδου και 85 δευτερογενούς επιπέδου. Η οικονομική ανάπτυξη καθώς και η αυτονομία των Ελληνικών γεωργικών και αγροτικών πιστωτικών συνεταιρισμών υπήρξε τόσο σημαντική, ώστε αναζητήθηκαν

άλλες ομάδες άσκησης πολιτικής πίεσης για να καταστείλουν την σημασία τους. Οι τροπολογίες στον νόμο για τους συνεταιρισμούς το 1930 προκάλεσαν μια σημαντική αποδυνάμωση της οικονομικής σημασίας αυτών και μείωσαν την αυτονομία τους από το κράτος

Το 1979, η Ελλάδα κατήργησε τη μοναδική συνεταιριστική νομοθεσία και ενεπλάκη σε ένα σύστημα με διαφορετικούς παράλληλους νόμους, με την έγκριση του πρώτου αποκλειστικά αγροτικού συνεταιριστικού νόμου, με ουσιώδεις τροπολογίες, το 1981, οι οποίες επέτρεψαν πάλι στους συνεταιρισμούς να χρησιμοποιούνται ως πολιτικά όργανα. Διαδοχικές νομικές αλλαγές κατέστησαν τους αγροτικούς συνεταιρισμούς ακόμα περισσότερο εξαρτώμενους από τις πολιτικές δυνάμεις όσον αφορά την επιλογή των ηγετών τους. Ως αποτέλεσμα, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί αποδυναμώθηκαν εκ νέου οικονομικά, όπως είχε συμβεί και τη δεκαετία του 30. Το 2009 ο αριθμός των συνεταιρισμών στην Ελλάδα ανερχόταν στους 6376 και είχαν 713.714 μέλη, έναντι των 948.965 μελών που είχαν το 1985.

Η παρέμβαση που ασκήθηκε από τις πολιτικές δυνάμεις μπορούσε να βοηθήσει, έτσι ώστε να ξεπεραστούν οι δυσκολίες που συνάντησαν οι Ελληνικοί συνεταιρισμοί στην ίδρυση ενός ανεξάρτητου και αποτελεσματικού συνεταιριστικού κινήματος. Εκτός από την ΠΑΣΕΓΕΣ, την Εθνικού επιπέδου ομοσπονδία αγροτικών συνεταιρισμών, που δημιουργήθηκε το 1935, φαίνεται να υπάρχουν λίγες άλλες ομοσπονδίες των οποίων η αντιπροσωπευτικότητα και η σαφής λειτουργική ικανότητα είναι δύσκολο να εκτιμηθεί: η Πανελλήνια Ομοσπονδία Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης που ιδρύθηκε το 2011, η Ομοσπονδία Συνεταιρισμών Ηλεκτρολόγων, η Ομοσπονδία Συνεταιρισμών Υδραυλικών ΠΟΣΕΥΔ, που ιδρύθηκε το 1980 και η Ομοσπονδία Συνεταιρισμών Φαρμακοποιών, που ιδρύθηκε το 1998.

Μία ομάδα εργατικών συνεταιρισμών έχει ιδρυθεί από το 2008 σε μεγάλες πόλεις. Για παράδειγμα, στην Αθήνα βρίσκουμε το «Παγκάκι», το «Συγκρουόμενο» και το «Ευρωπαϊκό Χωριό», τα οποία είναι καφετέριες, το «Συν Άλλοις» που είναι εισαγωγέας και πωλητής εμπορεύσιμων αγαθών, το «Συν Άπειρο» ένα κοσμηματοπωλείο, οι «Εκδόσεις των Συναδέλφων» ένας εκδότης/βιβλιοπωλείο, το «Στην Πρίζα» ένα κατάστημα επιδιόρθωσης υπολογιστών. Επίσης βρίσκουμε τις «Συλλογικές Ταχυμεταφορές» και το «Ποιοι Είμαστε». Μία εταιρεία παραγωγής χημικών προϊόντων

στον τομέα της οικοδομής, η «BIOME» στη Θεσσαλονίκη, προκάλεσε την γραφή εθνικών και διεθνών επικεφαλίδων εφημερίδων, αφότου έκλεισε τον Φεβρουάριο του 2013 και οι εργαζόμενοι της συνέχισαν την παραγωγή μέχρι και σήμερα, προφανώς για να επιβιώσουν, υπό νέα διοίκηση. Παρόλο που λειτουργεί ως εργατικός συνεταιρισμός, το προσωπικό της «BIOME» δεν έχει καμία αρμόζουσα νομική κάλυψη.

Τελικά, οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί που υπάγονται στον νόμο 4019/2011 για την «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και άλλες παροχές» είναι ήδη 97 επιχειρήσεις, με 920 μέλη, τα περισσότερα από τα οποία είναι υποκατηγορίες της «Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού». [6]

2.3.2 Οι συνεταιρισμοί στην Ευρώπη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται σήμερα στην πρώτη θέση ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας. Στην ιστορία των ευρωπαϊκών χωρών, η ιδέα της οικοδόμησης ενός κοινού μέλλοντος για το σύνολο της ηπείρου υπήρξε συγχρόνως ελπίδα και πρόκληση. Μετά τις ολέθριες συνέπειες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η ήπειρος γύρισε επιτέλους σελίδα, καθώς όλο και περισσότερες χώρες της επέλεξαν μια οδό προοδευτικής ενοποίησης, η οποία συνέβαλε στην αποτροπή του κινδύνου νέων συρράξεων.

Αναπόσπαστο μέρος αυτής της διαδικασίας ήταν η εφαρμογή ενός οικονομικού και κοινωνικού προτύπου το οποίο ενστερνίστηκαν όλα τα ιδρυτικά κράτη, και το οποίο υπήρξε επίσης ελκυστικό και για τα άλλα επίδοξα μέλη που αργότερα προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ιδίως η σημασία της αξίας της κοινωνικής συνοχής υπήρξε κατευθυντήρια αρχή για πολλές επιλογές οικονομικής πολιτικής, θέτοντας τα θεμέλια για ένα ολοκληρωμένο όραμα ευρωπαϊκής ανάπτυξης.

Η πρώτη Διάσκεψη της κοινωνίας των πολιτών που διοργανώθηκε σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η οποία πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 1999 με πρωτοβουλία της ΕΟΚΕ, επιβεβαίωσε το σημαντικό ρόλο που οφείλουν να διαδραματίσουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στην ανάπτυξη ενός συμμετοχικού κοινωνικού προτύπου, καθώς και στη διαμόρφωση και υλοποίηση πολιτικών που μπορούν να ενισχύσουν την

εμπιστοσύνη στη δημοκρατική διαδικασία. Η κοινωνική οικονομία, με το συμμετοχικό χαρακτήρα της και τον ενεργό ρόλο των ενδιαφερόμενων μερών, αναγνωρίστηκε ως φορέας ενός δυναμικού ικανού να συμβάλει στον εκσυγχρονισμό των ευρωπαϊκών συστημάτων πρόνοιας, και την ενεργό εμπλοκή των πολιτών στην εξεύρεση και την εφαρμογή λύσεων για ορισμένες από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την κοινωνία. Οι οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας από ολόκληρη την ΕΕ εκπροσωπούνται άμεσα στην ΕΟΚΕ.

Το 2003, το Συμβούλιο της ΕΕ εξέδωσε έναν κανονισμό περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρείας (SCE), με στόχο τη στήριξη της ανάπτυξης των διασυνοριακών και διακρατικών δραστηριοτήτων των συνεταιρισμών. Το 2004, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε μια «Ανακοίνωση για την προώθηση των συνεταιριστικών εταιρειών στην Ευρώπη», στην οποία συνιστούσε να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στα νέα κράτη μέλη και τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, όπου ο συνεταιριστικός τομέας παρουσίαζε σχετικά χαμηλή ανάπτυξη.

Η ΕΕ έχει επίσης υποστηρίξει την εκκίνηση και την ανάπτυξη σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο των πρωτοβουλιών που αναφέρθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, ιδίως μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης. Οι κανονισμοί για τη λειτουργία και των δύο αυτών ταμείων για το 2014-2020 προβλέπουν την «προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας» ως ειδική επενδυτική προτεραιότητα.

Βάσει των διαθέσιμων στοιχείων, εκτιμάται ότι η κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη (η οποία συναπαρτίζεται από τους συνεταιρισμούς, τις αλληλασφαλιστικές εταιρείες, τις ενώσεις και τα ιδρύματα) απασχολεί πάνω από 14,5 εκατομμύρια εργαζόμενους, που αντιστοιχούν στο 6,5 % του ενεργού πληθυσμού των χωρών της ΕΕ-27 και γύρω στο 7,4 % του ενεργού πληθυσμού των χωρών της ΕΕ-15. Αυτοί οι αριθμοί περιλαμβάνουν ακόμη τη συντριπτική πλειονότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων, καθώς σε αυτές συγκαταριθμούνται όλες οι κοινωνικές επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν νομικές μορφές της κοινωνικής οικονομίας, όπως οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί και οι επιχειρηματικές ενώσεις.

Στην Ευρώπη υπάρχουν διαφορετικοί τύποι οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας και οι περισσότεροι έχουν συσταθεί ως ενώσεις, ιδρύματα και άλλες

παρεμφερείς μορφές: αν συμπεριλάβουμε τόσο την αμειβόμενη όσο και την εθελοντική εργασία, αντιστοιχούν περίπου στο 65 % της απασχόλησης στην ευρωπαϊκή κοινωνική οικονομία.

Σε ολόκληρη την Ευρώπη, οι γεωργικοί συνεταιρισμοί κατέχουν συνολικό μερίδιο αγοράς γύρω στο 60 τοις εκατό στην επεξεργασία και εμπορία γεωργικών αγαθών και εκτιμώμενο μερίδιο 50 τοις εκατό στην προμήθεια εισροών. Η Ευρώπη διαθέτει περίπου 4.200 συνεταιριστικές πιστωτικές τράπεζες με 63.000 υποκαταστήματα. Αυτές οι συνεταιριστικές τράπεζες έχουν 50 εκατομμύρια μέλη (περίπου 10 τοις εκατό του πληθυσμού της Ε.Ε.), 181 εκατομμύρια πελάτες, 780.000 εργαζόμενους, 5,65 τρισεκατομμύρια ευρώ σε στοιχεία ενεργητικού, και μέσο μερίδιο αγοράς γύρω στο 20 τοις εκατό.

Όσον αφορά τον ευρωπαϊκό τομέα λιανικής, 3.200 καταναλωτικοί συνεταιρισμοί απασχολούν 400.000 άτομα και έχουν 29 εκατομμύρια μέλη, 36.000 σημεία πώλησης και κύκλο εργασιών 73 δισεκατομμυρίων ευρώ. Οι συνεταιρισμοί λειτουργούν επίσης προστατευτικά για τις θέσεις εργασίας εκατοντάδων χιλιάδων γεωργών και μικρών επιχειρηματιών, οι οποίοι κατορθώνουν να παραμένουν στην αγορά χάρη στις οικονομίες κλίμακας που παρέχουν οι συνεταιρισμοί. Στην συνέχεια αναφέρονται μερικά παραδείγματα μεγάλων ευρωπαϊκών κρατών.

Στην Γερμανία αυτή την στιγμή υπάρχουν 7.415 συνεταιρισμοί, 328 αμοιβαίες ενώσεις και 505.984 ενώσεις, συνολικά όλες αυτές οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι 513.727. Το ποσοστό της απασχόλησης στην κοινωνική οικονομία σε σχέση με την συνολική απασχόληση της Γερμανικής οικονομίας ανέρχεται στο 6.35%.

Στην Φιλανδία υπάρχουν 4.384 συνεταιρισμοί, 106 αμοιβαίες ενώσεις και 130.000 ενώσεις, συνολικά όλες αυτές οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι 134.490. Το ποσοστό της απασχόλησης στην κοινωνική οικονομία σε σχέση με την συνολική απασχόληση της Φιλανδικής οικονομίας ανέρχεται στο 7.65%.

Στην Σουηδία υπάρχουν 12.162 συνεταιρισμοί, 128 αμοιβαίες ενώσεις και 18.872 ενώσεις, συνολικά όλες αυτές οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι 31.162. Το ποσοστό της απασχόλησης στην κοινωνική οικονομία σε σχέση με την συνολική απασχόληση της Σουηδικής οικονομίας ανέρχεται στο 11.16%.

Στην Αγγλία υπάρχουν 5.450 συνεταιρισμοί, 105 αμοιβαίες ενώσεις και 870.000 ενώσεις, συνολικά όλες αυτές οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι 875.555. Το ποσοστό της απασχόλησης στην κοινωνική οικονομία σε σχέση με την συνολική απασχόληση της Αγγλικής οικονομίας ανέρχεται στο 5.64%.

Στην Ιταλία υπάρχουν 71.578 συνεταιρισμοί, δεν έχει ακόμη καταγραφεί το σύνολο των αμοιβαίων ενώσεων και 26.121 ενώσεις, συνολικά όλες αυτές οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι 97.699. Το ποσοστό της απασχόλησης στην κοινωνική οικονομία σε σχέση με την συνολική απασχόληση της Ιταλικής οικονομίας ανέρχεται στο 9.74%.

Στην Γαλλία υπάρχουν 24.870 συνεταιρισμοί, 6.743 αμοιβαίες ενώσεις και 160.884 ενώσεις, συνολικά όλες αυτές οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι 192.497. Το ποσοστό της απασχόλησης στην κοινωνική οικονομία σε σχέση με την συνολική απασχόληση της Γαλλικής οικονομίας ανέρχεται στο 9.02%.

Στην Αυστρία υπάρχουν 1.860 συνεταιρισμοί, 59 αμοιβαίες ενώσεις και 116.556 ενώσεις, συνολικά όλες αυτές οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι 118.475. Το ποσοστό της απασχόλησης στην κοινωνική οικονομία σε σχέση με την συνολική απασχόληση της Αυστριακής οικονομίας ανέρχεται στο 5.70%. [15]

2.3.3 Συνεταιρισμοί εργαζομένων

Η καινοτομία του νέου νόμου 4430/31.10.2016, αποτελεί η θεσμοθέτηση του συνεταιρισμού εργαζομένων τους οποίους μπορούν να ιδρύουν άνεργοι αλλά και πρώην επαγγελματίες προκειμένου να αναλαμβάνουν έργα και υπηρεσίες με την μορφή της υπεργολαβίας ή της ανάθεσης έργου. Πρόκειται για μια ευέλικτη μορφή συνεταιρισμού με ελάχιστα πάγια λειτουργικά έξοδα.

Οι Συνεταιρισμοί Εργαζομένων είναι οι Αστικοί Συνεταιρισμοί του ν.1667/1986 που έχουν ως καταστατικό σκοπό τη «συλλογική ωφέλεια», όπως ορίζεται στον παρόντα νόμο και διαθέτουν εκ του νόμου εμπορική ιδιότητα. Μέλη τους είναι αποκλειστικά και μόνο φυσικά πρόσωπα, τα οποία επιθυμούν να βιοποριστούν, παράγοντας από κοινού αγαθά και υπηρεσίες για τρίτους.

Μέλος ενός Συνεταιρισμού Εργαζομένων δεν μπορεί να είναι μέλος άλλου Συνεταιρισμού Εργαζομένων. Η σύσταση Συνεταιρισμού Εργαζομένων και η υπαγωγή του στις διατάξεις του παρόντος νόμου συντελείται με την εγγραφή του στο Μητρώο, οπότε αποκτά νομική προσωπικότητα και εμπορική ιδιότητα. Η αίτηση, το καταστατικό και τα λοιπά απαιτούμενα έγγραφα κατατίθενται προς έγκριση στο Τμήμα Μητρώου. Για τη σύσταση Συνεταιρισμού Εργαζομένων απαιτείται η συμμετοχή σε αυτήν και η υπογραφή του καταστατικού της από τουλάχιστον τρία φυσικά πρόσωπα. Το καταστατικό πρέπει να εξειδικεύει τη συνδρομή των προϋποθέσεων του άρθρου 3 και να περιέχει:

- α) Την επωνυμία, την έδρα και το σκοπό του Συνεταιρισμού Εργαζομένων. Ως έδρα ορίζεται ο δήμος, στην περιφέρεια του οποίου έχει την έδρα του ο φορέας. Η επωνυμία του Συνεταιρισμού Εργαζομένων ορίζεται από το σκοπό του και την έκταση της ευθύνης των μελών του. Ονόματα μελών ή τρίτων δεν περιλαμβάνονται στην επωνυμία,
- β) τα ονοματεπώνυμα, τις διευθύνσεις κατοικίας, τους Α.Φ.Μ. των ιδρυτικών μελών,
- γ) τους όρους εισόδου και εξόδου των μελών και τους λόγους αποβολής των μελών,
- δ) το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας,
- ε) τον ορισμό του προσωρινού Διοικητικού Συμβουλίου που θα μεριμνήσει για την έγκρισή του και τη σύγκληση της πρώτης γενικής συνέλευσης για ανάδειξη των οργάνων διοίκησης του Συνεταιρισμού Εργαζομένων.

Για λοιπά στοιχεία, το καταστατικό μπορεί να παραπέμπει στις διατάξεις των οικείων νόμων. [15]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.) είναι ένας νέος φορέας της προαναφερθείσας Κοινωνικής Οικονομίας και εμφανίσθηκε με τον πρόσφατο Ν. 4019/2011. Στην ουσία είναι ένας αστικός συνεταιρισμός με κοινωνικό σκοπό και διαθέτει εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα. Τα μέλη της «Κοιν.Σ.Επ.» μπορούν να είναι απλοί πολίτες αλλά και νομικά πρόσωπα (επιχειρήσεις). Απλά η συμμετοχή των νομικών προσώπων στην Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσοστό του 1/3 των μελών της, ενώ δεν επιτρέπεται η συμμετοχή σε αυτήν των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) που υπάγονται σε αυτούς. Σε Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης μπορούν να συμμετέχουν Ν.Π.Δ.Δ. με έγκριση του φορέα που τα εποπτεύει. Τα μέλη της συμμετέχουν σε αυτήν με μια ψήφο, ανεξάρτητα από τον αριθμό των συνεταιριστικών μερίδων που κατέχουν.

Το κεφάλαιο της επιχείρησης διαιρείται σε συνεταιριστικές μερίδες. Ο αριθμός των μερίδων και η ονομαστική τους αξία, η οποία είναι ίδια για κάθε μερίδα, καθορίζονται στο καταστατικό της επιχείρησης. Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. διαθέτουν τουλάχιστον από μία υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα, ως ελάχιστη χρηματική συμμετοχή στο κεφάλαιο της επιχείρησης, το ύψος της οποίας ορίζεται ελεύθερα από το καταστατικό και είναι ίσο για όλα τα μέλη. Η απόκτηση συνεταιριστικών μερίδων πραγματοποιείται με καταβολή μετρητών. Ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό τους, οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές επιχειρήσεις διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

- «Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης», οι οποίες αφορούν στην ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού δηλαδή τις ομάδες εκείνες του πληθυσμού που η ένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς. Σε αυτές ανήκουν άτομα με αναπηρίες (σωματικές ή ψυχικές ή νοητικές ή αισθητηριακές), εξαρτημένα ή

απεξαρτημένα από ουσίες άτομα, οροθετικοί, φυλακισμένοι/αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες. Ποσοστό 40% κατ' ελάχιστον των εργαζομένων στις Επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού.

- «Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Κοινωνικής Φροντίδας», οι οποίες αφορούν στην παραγωγή και παροχή προϊόντων και υπηρεσιών κοινωνικού προνομιακού χαρακτήρα σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, όπως οι ηλικιωμένοι, τα βρέφη, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία και τα άτομα με χρόνιες παθήσεις.
- Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού, οι οποίες αφορούν την παραγωγή προϊόντων και παροχή υπηρεσιών για την ικανοποίηση των αναγκών της συλλογικότητας (πολιτισμός, περιβάλλον, οικολογία, εκπαίδευση, παροχές κοινής ωφέλειας, αξιοποίηση τοπικών προϊόντων, διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων κ.ά.) που προάγουν το τοπικό και συλλογικό συμφέρον, την προώθηση της απασχόλησης, την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και την ενδυνάμωση της τοπικής ή περιφερειακής ανάπτυξης. [16]

3.1 Νομοθεσία

Μέχρι πρόσφατα, το σχετικό νομικό πλαίσιο δεν αναγνώριζε και δε νομιμοποιούσε φορείς, που δραστηριοποιούνταν στο πεδίο της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα, με συνέπεια την έλλειψη χρηματοδότησης και ικανοποιητικής στήριξης τέτοιων δραστηριοτήτων. Εξαίρεση αποτέλεσε το νομικό πλαίσιο για τους ΚοιΣΠΕ (Ν. 2716/99), που ωστόσο αφορά αποκλειστικά τα άτομα με ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Ο ΚοιΣΠΕ συνιστά στην Ελλάδα αυτή τη στιγμή το μοναδικό τύπο Κοινωνικής Επιχείρησης, ο οποίος έχει τη μορφή συνεταιρισμού με στοιχεία πολυεταιρικότητας.

Αναλυτικότερα, όπως προβλέπεται στο νόμο 2716/99, ο ΚοιΣΠΕ αποτελεί ένωση προσώπων, φυσικών ή νομικών, η οποία έχει ως στόχο την οικονομική, κοινωνική αλλά και θεραπευτική αποκατάσταση των ατόμων, που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές και

αντιμετωπίζουν σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα στην ένταξη τους στην ενεργό κοινωνική, αλλά και οικονομική ζωή. Η νομική μορφή του ΚοιΣΠΕ είναι Ν.Π.Ι.Δ., ιδιότυπου συνεταιρισμού με περιορισμένη ευθύνη των μελών του, που εξυπηρετεί το συμφέρον της ελληνικής κοινωνίας, αναδεικνύοντας την κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση των πολιτών με σοβαρά προβλήματα ψυχικής υγείας. Επίσης, ο ΚοιΣΠΕ θεωρείται μονάδα ψυχικής υγείας και μάλιστα θεραπευτική συνεταιριστική μονάδα, σύμφωνα με την ορολογία του ν.2071/1992 και επιτρέπεται να συστήνεται ένας ΚοιΣΠΕ ανά Υγειονομικό Τομέα. Η ουσιαστική ευθύνη και ο οικονομικός έλεγχος ασκείται από τη Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας, του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

Ο Νόμος 2716/99 δίνει την δυνατότητα στο συνεταιρισμό να εκπληρώνει πολλούς στόχους μαζί και να ασκεί οποιαδήποτε μορφή οικονομίας. Εν αντιθέσει με αυτά που ισχύουν στην συνεταιριστική νομοθεσία, αυτή η επιλογή έγινε, ώστε οι ΚοιΣΠΕ να μην κατακερματιστούν και για να μπορούν να έχουν το απαραίτητο μέγεθος για μια επιτυχημένη επιχειρηματική δραστηριότητα. Η επωνυμία υποχρεωτικά συμπεριλαμβάνει τον όρο ΚοιΣΠΕ, εξ' αιτίας της ιδιαιτερότητας του θεσμού και των προστατευτικών διατάξεων που τον διέπουν. Αναφέρονται οι προϋποθέσεις και τα κλύματα για να γίνει κάποιος μέλος του συνεταιρισμού.

Δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής στον ΚοιΣΠΕ σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου θέτοντας δύο προϋποθέσεις: Τα μέλη του ΚοιΣΠΕ να είναι φυσικά πρόσωπα και μπορεί να είναι ενήλικες ή ανήλικοι (15-18 ετών). Στο σημείο αυτό υιοθετήθηκε η άποψη του Α.Κ. και της διεθνούς σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, σχετικά με ένα κατώτατο όριο ηλικίας των ανηλίκων για την είσοδο στην επαγγελματική απασχόληση.

Επίσης ενθαρρύνεται η συμμετοχή στον ΚοιΣΠΕ νομικών προσώπων για λόγους οικονομικής στήριξης των ΚοιΣΠΕ προβαίνοντας σε ενδεικτική απαρίθμηση. Υιοθετείται η ύπαρξη ποσοστών ανά κατηγορία. Στην πρώτη κατηγορία (αναφέρεται ως Α) μπορεί να συμμετέχουν με ποσοστό έως 35% φυσικά πρόσωπα που λόγω ψυχικής διαταραχής έχουν ανάγκη αποκατάστασης και μάλιστα ανεξάρτητα από το αν έχουν την ικανότητα για δικαιοπραξία. Προβλέπεται ειδική ικανότητα για δικαιοπραξία γι' αυτή την κατηγορία μελών, κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Α.Κ., διευκολύνοντας την κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των ατόμων που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές

και έχουν ανάγκη προστασίας. Στη δεύτερη κατηγορία (αναφέρεται ως Β) επιτρέπεται στους επαγγελματίες ψυχικής υγείας να γίνουν μέλη του ΚοιΣΠΕ ανεξάρτητα αν είναι ελεύθεροι επαγγελματίες ή εργαζόμενοι με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου ή δημόσιοι υπάλληλοι ή ψυχίατροι Κλάδου Ε.Σ.Υ.,. Το ποσοστό της συμμετοχής τους ανέρχεται στο 45%. Στην τρίτη κατηγορία (αναφέρεται ως Γ) μπορεί να μετέχουν φυσικά ή νομικά πρόσωπα με ποσοστό 20%. Έτσι επιτρέπεται να γίνουν μέλη του συνεταιρισμού άτομα που δεν ανήκουν στις δύο προηγούμενες κατηγορίες (άνεργοι, Α.Μ.Ε.Α., ενδιαφερόμενοι για το αντικείμενο εργασίας του συνεταιρισμού κ.ά.). Επίσης, εφόσον προβλέπεται από το καταστατικό, δίνεται η δυνατότητα σε νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου να γίνουν μέλη του συνεταιρισμού (δήμοι, κοινότητες, ψυχιατρεία, γενικά νοσοκομεία Ε.Σ.Υ., κέντρα ψυχικής υγείας, ξενώνες, εταιρείες ψυχικής υγείας και άλλα).

Προβλέπονται ειδικές ρυθμίσεις, όσον αφορά την απασχόληση των μελών στον ΚοιΣΠΕ. Τα μέλη της πρώτης κατηγορίας, δηλαδή άτομα που πάσχουν από ψυχική διαταραχή και έχουν ανάγκη αποκατάστασης μπορεί να εργάζονται στο συνεταιρισμό και να αμείβονται ανάλογα με την παραγωγικότητά τους και το χρόνο εργασίας τους. Το σημαντικό είναι ότι το σχέδιο νόμου, κατά παρέκκλιση από την αρχή της επικουρικότητας, προτείνει παράλληλα με την αμοιβή τους από τον ΚοιΣΠΕ τη διατήρηση οποιοσδήποτε αμοιβής ή παροχής.

Σε περίπτωση που τα απασχολούμενα μέλη της πρώτης κατηγορίας δεν είναι ασφαλισμένα ούτε καλύπτονται από τις διατάξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 18 του ν. 2072/1992, ο συνεταιρισμός υποχρεούται σε ασφάλισή τους σε όλους τους κλάδους. Επιτρέπεται η παροχή εργασίας στον ΚοιΣΠΕ από τα μέλη της δεύτερης κατηγορίας δηλαδή τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας. Συγκεκριμένα προβλέπεται η μερική ή πλήρης απασχόληση. Ειδικότερα για τους εργαζόμενους σε μονάδα ψυχικής υγείας του Τομέα με την οποία ο συνεταιρισμός συνεργάζεται επιστημονικά, εκπαιδευτικά και θεραπευτικά, επιτρέπεται η παράλληλη απασχόληση ή απόσπαση στο συνεταιρισμό. Τα μέλη αυτής της συγκεκριμένης κατηγορίας δεν αμείβονται από τον ΚοιΣΠΕ, τους αποδίδονται μόνο οι δαπάνες στις οποίες υποβλήθηκαν λόγω της εργασίας τους στο συνεταιρισμό.

Στην παρ. 12 προσδιορίζονται οι πόροι του συνεταιρισμού, το κεφάλαιό του το οποίο αποτελείται από τις συνεταιριστικές μερίδες και τα αποθεματικά, καθώς και τα της

διανομής των καθαρών κερδών που παραμένουν μετά την αφαίρεση των αποθεματικών. Ειδικότερα ρυθμίζεται με λεπτομέρεια η δημιουργία του τακτικού και των ειδικών αποθεματικών. Επιπλέον δίνεται η δυνατότητα για το σχηματισμό έκτακτου ή άλλων ειδικών αποθεματικών. Τέλος, ρυθμίζονται τα ζητήματα της διαχειριστικής χρήσης και των βιβλίων που πρέπει να τηρεί ο ΚοιΣΠΕ.

Στην παρ. 14 ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες για τη διάλυση, εκκαθάριση, αναβίωση, συγχώνευση και πτώχευση του ΚοιΣΠΕ, κατ' αρχήν με βάση τα ήδη ισχύοντα. Προβλέπεται έκτακτη εισφορά για να αποφευχθεί η πτώχευση, καθώς και πρόταση συμβιβασμού στους δανειστές με ευθύνη του Ειρηνοδίκη.

Στην παρ. 15 η δυνατότητα σε πέντε (5) τουλάχιστον συνεταιρισμούς να συστήσουν Ένωση, καθώς και στις Ενώσεις ΚοιΣΠΕ και στους ΚοιΣΠΕ να ιδρύσουν την Πανελλήνια Ομοσπονδία Ενώσεων Κοινωνικών Συνεταιρισμών, με σκοπό το συντονισμό και την προώθηση των δραστηριοτήτων της κοινωνικοοικονομικής ενσωμάτωσης και επαγγελματικής ένταξης των ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα.

Στην παρ. 16 το Δ.Σ. μπορεί να προσλαμβάνει εργαζόμενους (υγιείς ή μη) στον ΚοιΣΠΕ που δεν έχουν την ιδιότητα του μέλους. Οι εργαζόμενοι, αν το επιτρέπει το καταστατικό, μπορεί να μετέχουν στη Γ.Σ. χωρίς να έχουν δικαίωμα ψήφου.

Στην παρ. 17 ρυθμίζονται ειδικά κίνητρα χάριν των ΚοιΣΠΕ δηλαδή χάριν του σημαντικού σκοπού που καλούνται να πραγματοποιήσουν. Στην περίπτωση αυτή ο ευρύς δημόσιος τομέας προμηθεύεται κατά προτεραιότητα αγαθά και δέχεται υπηρεσίες από τους ΚοιΣΠΕ. Επίσης, επιτρέπονται οι παραχωρήσεις περιουσιακών στοιχείων κατά χρήση στους ΚοιΣΠΕ από το Δημόσιο, τους δημόσιους οργανισμούς, τους Ο.Τ.Α. και τα νομικά τους πρόσωπα. Ειδική αναφορά υπάρχει στα νοσοκομεία και στις Μονάδες Ψυχικής Υγείας που λειτουργούν ως Ν.Π.Δ.Δ. ή Ν.Π.Ι.Δ.. Επιπλέον στην ίδια διάταξη ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν το μεταβατικό καθεστώς της παραχώρησης περιουσιακών στοιχείων από τις άτυπες συνεταιριστικές δραστηριότητες που διαμορφώθηκαν με τον Καν. (Ε.Ο.Κ.) 815/1984 στους ΚοιΣΠΕ.

Επίσης, καθιερώνεται η σημαντική καινοτομία της απαλλαγής των ΚοιΣΠΕ από κάθε φόρο εκτός του φόρου προστιθέμενης αξίας με σκοπό τη βιωσιμότητα και ανάπτυξη τους, έτσι ώστε να προχωρήσει το έργο της ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης για τα μέλη

της πρώτης κατηγορίας. Στην παρ. 19 προβλέπεται η δημιουργία ειδικού μητρώου ΚοιΣΠΕ στα Ειρηνοδικεία της χώρας.

Τέλος, στην παρ. 23 προβλέπεται διάταξη στο ν. 1892/1990 για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων στα πλαίσια των "Αναπτυξιακών Προγραμμάτων" από ή δια της Κοινωνικής Επιχείρησης με τη μορφή των κοινωνικών συνεταιρισμών περιορισμένης ευθύνης. Δίνεται εξουσιοδότηση στους αρμόδιους Υπουργούς για περαιτέρω ρύθμιση. [8], [9]

3.1.1 Νόμος 4019/2011

Με το νόμο 4019/11 επιχειρείται για πρώτη φορά, η θεσμοθέτηση του χώρου της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Ο νομοθέτης ορίζει την Κοινωνική Οικονομία ως το σύνολο εκείνων των δραστηριοτήτων από ενώσεις ή ακόμα και νομικά πρόσωπα, που έχουν ως σκοπό το ευρύτερο κοινωνικό αλλά και συλλογικό συμφέρον, χωρίς επιδίωξη κέρδους. Με το νόμο αυτό, επιδιώκεται η δημιουργία θέσεων εργασίας, αλλά και η κοινωνική ένταξη ευάλωτων ομάδων. Επίσης, επιδιώκεται η ενίσχυση της κοινωνικής καινοτομίας, της τοπικής ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής.

Με το νόμο αυτό θεσμοθετείται, ως φορέας της Κοινωνικής Οικονομίας, μια νέα μορφή κοινωνικής επιχείρησης, που βασίζεται στον αστικό συνεταιρισμό, η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κ.Σ.Ε.), η οποία μπορεί να διακρίνεται ανάλογα με τον ειδικό της σκοπό. Η Κ.Σ.Ε. μπορεί να εμπλουτίζεται από πόρους, που προέρχονται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και λειτουργεί με κάποιες βασικές αρχές, όπως για παράδειγμα την ελεύθερη συμμετοχή, την δημοκρατική διοίκηση, όπου ισχύει ένας εταίρος μία ψήφος, την αλληλεγγύη, την περιορισμένη, αλλά δίκαιη διανομή του πλεονάσματος, το προβάδισμα του ατόμου έναντι του κεφαλαίου και τέλος την ανεξαρτησία απέναντι στο κράτος. Αυτή η μορφή επιχείρησης έχει αποδειχθεί πολύ αποτελεσματική για την ένταξη στην αγορά εργασίας ευπαθών ομάδων, σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη, αλλά και ως έκφραση συλλογικής επιχειρηματικότητας σε τοπικό επίπεδο, με ισχυρό κοινωνικό κεφάλαιο.

Οι ΚοιΣΠΕ θεσμοθετήθηκαν με το νόμο 2716/99, αλλά λόγω προβλημάτων που εντοπίστηκαν στην εξέλιξη της λειτουργίας όσων φορέων δημιουργήθηκαν, με τον πρόσφατο νόμο 4019/11, περί κοινωνικής οικονομίας, επιχειρείται να αντιμετωπιστούν. Βάσει του νέου νομοθετικού πλαισίου, οι ΚοιΣΠΕ διακρίνονται, ανάλογα με τον σκοπό που έχουν, σε τρεις κατηγορίες: Ένταξης, Κοινωνικής Φροντίδας και Συλλογικού Σκοπού, ενώ αξιολογούνται αλλά και καταγράφονται σε Μητρώο. Καθώς οι ΚοιΣΠΕ έχουν ως στόχο την κοινωνική αλλά και οικονομική ενσωμάτωση και επαγγελματική ένταξη των ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα, θεωρούνταν αυτοδικαίως Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης. [10]

3.1.2 Νόμος 4430/2016

Ο νέος νόμος 4430/2016 Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία αναφέρει και κάνει σαφές από την αρχή του και ότι:

- Σκοπός του παρόντος νόμου είναι η δημιουργία του νομοθετικού πλαισίου για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, ως μορφή εναλλακτικής οργάνωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων.
- Ειδικότερα, ο παρών νόμος στοχεύει:
  - Στη διάχυση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας σε όλους τους δυνατούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας.
  - Στη στήριξη και την ενίσχυση των παραγωγικών εγχειρημάτων αυτοδιαχείρισης και της συλλογικής κοινωνικής επιχειρηματικότητας. [20]

3.2 Βασικά χαρακτηριστικά

Η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.), ως φορέας της Κοινωνικής Οικονομίας είναι αστικός συνεταιρισμός με κοινωνικό σκοπό και διαθέτει εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα. Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. μπορούν να είναι είτε φυσικά πρόσωπα (μόνο) είτε φυσικά και νομικά πρόσωπα. Τα μέλη της συμμετέχουν σε αυτήν με μια ψήφο,

ανεξάρτητα από τον αριθμό των συνεταιριστικών μερίδων που κατέχουν. Ο Νόμος για την Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα (Ν. 4019/2011) θεσμοθετεί την Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.) ως τη μόνη τυπική μορφή άσκησης «κοινωνικά προσανατολισμένης επιχειρηματικότητας» στην Ελλάδα. Όπως ορίζεται στο Ν. 4019/2011, οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) είναι:

- Αστικοί συνεταιρισμοί κοινωνικού σκοπού με περιορισμένη ευθύνη των μελών τους και διαθέτουν εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα.
- Επιχειρήσεις οι οποίες διοικούνται ισότιμα από τα μέλη τους και η λειτουργία τους βασίζεται στην επιδίωξη συλλογικού οφέλους ενώ το κέρδος τους προκύπτει από δράσεις που εξυπηρετούν αποκλειστικά το κοινωνικό συμφέρον.

Βασικές αρχές λειτουργίας των Κοινωνικών Συνεταιριστικής Επιχείρησης

- κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, εφαρμόζεται η αρχή ένα πρόσωπο - μια ψήφος, ανεξάρτητα από τον αριθμό των μερίδων που κατέχει το κάθε μέλος.
- το κέρδος των ΚοινΣΕΠ προκύπτει από δράσεις που εξυπηρετούν κυρίως το κοινωνικό συμφέρον και η διανομή του γίνεται για την εξυπηρέτηση των καταστατικών σκοπών και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
- έχουν ως αποκλειστικό καταστατικό σκοπό την κοινωνική ωφέλεια, μέσω της παραγωγής αγαθών ή της παροχής υπηρεσιών συλλογικού και κοινωνικού χαρακτήρα.
- δίνεται προτεραιότητα στην αύξηση της απασχόλησης, με έμφαση στις ευπαθείς ομάδες πληθυσμού και όχι στη συσσώρευση κεφαλαίου.

Γενικά χαρακτηριστικά των Κοιν.Σ.Επ.

- κάθε μέλος της Διοικούσας Επιτροπής είναι υποχρεωτικά και μέλος της επιχείρησης.
- γίνεται περιορισμένη διανομή κερδών μόνο στους εργαζόμενους και όχι στα μέλη που δεν είναι εργαζόμενοι.
- ένα μέλος - μια ψήφος ανεξάρτητα από τον αριθμό συνεταιριστικών μερίδων

Κοινωνικός Σκοπός

- Κέρδος είναι μέσο για την επίτευξη του Κοινωνικού Σκοπού και όχι σκοπός της Κοιν.Σ.Επ.
- Για την ικανοποίηση του Κοινωνικού Σκοπού της Κοιν.Σ.Επ. χρησιμοποιούνται:
  - ο Η πώληση προϊόντων ή υπηρεσιών που επιτελούν κοινωνικό όφελος και παράλληλα επιφέρουν κέρδη.
  - ο Η διάθεση των κερδών για παροχή προϊόντων ή υπηρεσιών που επιτελούν κοινωνικό όφελος χωρίς έσοδα. [17]

Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Οι Κοιν.Σ.Επ. εγγράφονται υποχρεωτικά στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Η υποβολή της αίτησης και των δικαιολογητικών (καταστατικό κ.λπ.) μπορεί να γίνεται και ηλεκτρονικά. Για την υποβολή της έναρξης εργασιών της Κοιν.Σ.Επ. στην αρμόδια Δ.Ο.Υ. γίνεται μετά τη χορήγηση της βεβαίωσης εγγραφής στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Ο αριθμός εγγραφής των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων στο μητρώο αποτελεί κύριο στοιχείο της επιχείρησης και αναγράφεται σε όλα τα έγγραφα με την επωνυμία της καθώς και στην σφραγίδα της.

Σύσταση της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης

Η σύσταση της Κοιν.Σ.Επ., η σχέση μεταξύ μελών της, η διοίκηση, η λειτουργία της, καθώς και η λύση της διέπονται από το ν. 1667/1986 (Α' 196), εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στο νόμο 4019/2011. Για τη σύσταση της Κοιν.Σ.Επ. τηρείται η διαδικασία ίδρυσης ενός αστικού συνεταιρισμού. Το καταστατικό πρέπει να υπογράφεται από επτά τουλάχιστον πρόσωπα, αν πρόκειται για Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης, και από πέντε τουλάχιστον πρόσωπα αν πρόκειται για Κοιν.Σ.Επ. Κοινωνικής Φροντίδας ή Συλλογικού Σκοπού. Για τη σύσταση μπορεί να γίνει χρήση πρότυπου καταστατικού, το οποίο διατίθεται σε ηλεκτρονική μορφή από το διαδικτυακό τόπο του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης.

Μέλη – Συνεταιριστικές Μερίδες

Το κεφάλαιο της επιχείρησης διαιρείται σε συνεταιριστικές μερίδες. Ο αριθμός των μερίδων και η ονομαστική τους αξία, η οποία είναι ίδια για κάθε μερίδα, καθορίζονται στο καταστατικό της επιχείρησης. Τα μερίδια αυτά διαμοιράζονται στα μέλη ανάλογα με την συνεισφορά τους. Μερίδια μπορεί να λαμβάνουν και νομικά πρόσωπα μέχρι του ποσοστού του 1/3 του συνολικού κεφαλαίου. Δεν επιτρέπεται η συμμετοχή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) που υπάγονται σε αυτούς στο κεφάλαιο Κοιν.Σ.Επ. Σε Κοιν. Σ. Επ. Ένταξης μπορούν να συμμετέχουν Ν.Π.Δ.Δ. με έγκριση του φορέα που τα εποπτεύει.

Η συμμετοχή ενός φυσικού προσώπου με την ιδιότητα του μέλους - εταίρου, σε Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση, από μόνη της δεν του προσδίδει εμπορική ιδιότητα και δεν δημιουργεί ασφαλιστικές ή φορολογικές υποχρεώσεις. Βέβαια σε αυτήν την περίπτωση δεν δύναται να λαμβάνει μερίσματα κατά την διανομή κερδών.

Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. διαθέτουν τουλάχιστον από μία υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα, ως ελάχιστη χρηματική συμμετοχή στο κεφάλαιο της επιχείρησης, το ύψος της οποίας ορίζεται ελεύθερα από το καταστατικό και είναι ίσο για όλα τα μέλη. Στο καταστατικό μπορεί να προβλέπεται η απόκτηση προαιρετικών μερίδων χωρίς δικαίωμα ψήφου. Η απόκτηση συνεταιριστικών μερίδων πραγματοποιείται με καταβολή μετρητών. Πέραν του ποσού που καταβάλλει για απόκτηση της συνεταιριστικής μερίδας, το μέλος της Κοιν.Σ.Επ. δεν έχει καμία άλλη ευθύνη έναντι των δανειστών της.

Διοίκηση

Η Διοίκηση της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης υπάγεται στην Διοικούσα επιτροπή η οποία αποτελείται κατ'ελάχιστον από 3 μέλη (Πρόεδρος +2). Η Διοικούσα επιτροπή συνεδριάζει τακτικά, τουλάχιστον μία φορά τον μήνα, ή εκτάκτως μετά από πρόσκληση του 1/3 των μελών της. Η Διοικούσα Επιτροπή εκλέγεται από την Γενική Συνέλευση των Μελών-Μεριδιούχων και η διάρκεια της θητείας της δεν μπορεί να είναι μικρότερη των 2 και μεγαλύτερη των 5 ετών.

Διανομή κερδών

Τα κέρδη της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης δεν διανέμονται στα μέλη της, εκτός αν τα μέλη αυτά είναι και εργαζόμενοι σε αυτή. Τα κέρδη διατίθενται ετησίως κατά ποσοστό 5% για το σχηματισμό αποθεματικού, κατά ποσοστό έως 35% διανέμονται στους εργαζομένους της επιχείρησης ως κίνητρο παραγωγικότητας σύμφωνα με τα οριζόμενα στο καταστατικό τους και το υπόλοιπο διατίθεται για τις δραστηριότητες της επιχείρησης και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Πόροι

Οι πόροι της Κοιν.Σ.Επ. αποτελούνται από το κεφάλαιο της επιχείρησης, δωρεές τρίτων, έσοδα από την αξιοποίηση της περιουσίας της, έσοδα από την επιχειρηματική δραστηριότητα της, επιχορηγήσεις από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, την Ευρωπαϊκή Ένωση, διεθνείς ή εθνικούς οργανισμούς ή Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού, έσοδα από άλλα προγράμματα, κεφάλαια από κληροδοτήματα, δωρεές και παραχωρήσεις της χρήσης περιουσιακών στοιχείων, καθώς και κάθε άλλο έσοδο από την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της σύμφωνα με το καταστατικό της.

Χρηματοδοτικά Εργαλεία

Οι Κοιν.Σ.Επ. και οι Κοι.Σ.Π.Ε. του άρθρου 12 του ν. 2716/1999:

- έχουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση από το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας, το οποίο συστήνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, σύμφωνα με την περίπτωση γ' της παραγράφου 1 του άρθρου 4 του άρθρου δεύτερου του ν. 3912/2011 (Α' 17), καθώς επίσης και από το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης και
- δύνανται να εντάσσονται στο ν. 3908/2011 (Α' 8).

Επιπλέον στο πλαίσιο οικονομικών κινήτρων και μέτρων στήριξης των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων ισχύουν τα εξής:

- Οι εργαζόμενοι στις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, οι οποίοι ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού και λαμβάνουν επίδομα πρόνοιας ή επιδόματα

επανεένταξης ή οποιασδήποτε μορφής νοσήλιο ή παροχή, συνεχίζουν να εισπράττουν τις παροχές αυτές ταυτόχρονα με την αμοιβή τους από την Κοιν.Σ.Επ.

- Η Κοιν.Σ.Επ. δεν υπόκειται σε φορολογία εισοδήματος για το ποσοστό των κερδών της το οποίο διατίθεται για το σχηματισμό αποθεματικού και τις δραστηριότητες της σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 7. Το ποσοστό των κερδών της Κοιν.Σ.Επ. που διανέμεται στους εργαζόμενους υπόκειται σε παρακράτηση φόρου εισοδήματος, σύμφωνα με τον εκάστοτε ισχύοντα φορολογικό συντελεστή του πρώτου, μετά από το αφορολόγητο ποσό, κλιμακίου εισοδήματος της κλίμακας της παραγράφου 1 του άρθρου 9 του ν. 2238/1994 (Α' 151), όπως ισχύει. Με την παρακράτηση του φόρου αυτού εξαντλείται η φορολογική υποχρέωση, όσον αφορά στα κέρδη της Κοιν.Σ.Επ. και των εργαζομένων της Κοιν.Σ.Επ., οι οποίοι ανήκουν σε Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού.
- Οι Κοιν.Σ.Επ. μπορούν να εντάσσονται σε προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας, σε προγράμματα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) για τη στήριξη της εργασίας και στις κάθε είδους ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης. [18]

3.3 Κίνητρα ίδρυσης και λειτουργίας

Όσον αφορά τα κίνητρα που υπάρχουν για την ίδρυση και λειτουργία κοινωνικής μιας συνεταιριστικής επιχείρησης (Κοιν.Σ.Επ.) αναφέρονται ενδεικτικά τα ακόλουθα:

- Οι Κοιν.Σ.Επ. θα έχουν πρόσβαση σε εξειδικευμένα προγράμματα χρηματοδότησης στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ.
- Οι Κοιν.Σ.Επ. εντάσσονται σε προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας, σε προγράμματα του ΟΑΕΔ στήριξης της απασχόλησης και σε άλλες ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης.
- Οι Κοιν.Σ.Επ. μπορούν να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με το δημόσιο και τους ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού.
- Το ποσοστό των κερδών της Κοιν.Σ.Επ. το οποίο διατίθεται για το σχηματισμό αποθεματικού δεν υπόκειται σε φορολογία εισοδήματος

- Το ποσοστό των κερδών της Κοιν.Σ.Επ. το οποίο διανέμεται στους εργαζόμενους υπόκειται σε παρακράτηση φόρου εισοδήματος σύμφωνα με τον εκάστοτε ισχύοντα φορολογικό συντελεστή του πρώτου κλιμακίου εισοδήματος. Με την παρακράτηση του φόρου αυτού καταργείται η φορολογική υποχρέωση όσον αφορά στα κέρδη της Κοιν.Σ.Επ. και των εργαζομένων που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού.
- Οι εργαζόμενοι στις Κοιν.Σ.Επ. που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού και λαμβάνουν επίδομα πρόνοιας ή οποιαδήποτε άλλη παροχή, συνεχίζουν να εισπράττουν τις παροχές αυτές ταυτόχρονα με την αμοιβή τους. [17]

3.4 Διαδικασία εγγραφής στο γενικό μητρώο κοινωνικής οικονομίας

Η διαδικασία Εγγραφής των Κοιν.Σ.Επ. στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας περιλαμβάνει τα ακόλουθα 5 στάδια:

1^ο Στάδιο: Υποβολή Αιτήματος Εγγραφής

Η υποψήφια Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Ε.Π.) υποβάλλει:

- αίτηση εγγραφής (έντυπα και ηλεκτρονικά)
- πρωτότυπο καταστατικό (βάσει προτύπου)
- υπεύθυνη δήλωση του Ν. 1599/1986, υπογεγραμμένη από κάθε ιδρυτικό μέλος, περί συμμετοχής του ή μη σε άλλη Κοιν.Σ.Επ.
- σχετικά δικαιολογητικά (όπου απαιτείται)

2^ο Στάδιο: Εξέταση Αιτήματος Εγγραφής

Το Τμήμα Μητρώου προβαίνει σε έλεγχο:

- της αίτησης εγγραφής
- του καταστατικού και των δικαιολογητικών

3^ο Στάδιο: Έγκριση Αιτήματος – Βεβαίωση Εγγραφής

Το Τμήμα Μητρώου προβαίνει σε:

- εγγραφή στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας
- έκδοση Βεβαίωσης Εγγραφής η οποία «ισχύει μόνο για έναρξη δραστηριότητας στη Δ.Ο.Υ.»
- ανάρτηση της Βεβαίωσης στην ηλεκτρονική βάση του Μητρώου
- σήμανση του καταστατικού και αποστολή του στην Κοιν.Σ.Ε.π.

4^ο Στάδιο: Υποβολή πρόσθετων στοιχείων

Η Κοιν.Σ.Ε.Π. υποβάλλει:

- αίτηση καταχώρησης πρόσθετων στοιχείων (ακριβή διεύθυνση της έδρας της, τη Δ.Ο.Υ. στην οποία υπάγεται, τον Αριθμό Φορολογικού Μητρώου και τον Κωδικό Αριθμό Δραστηριότητας (ΚΑΔ), το ετήσιο πρόγραμμα δραστηριοτήτων, και τη σύνθεση της Διοικούσας Επιτροπής)
- Βεβαίωση Έναρξης Δραστηριότητας στη Δ.Ο.Υ
- Πρακτικό συγκρότησης σε σώμα της Διοικούσας Επιτροπής

5^ο Στάδιο: Έλεγχος Στοιχείων – Βεβαίωση Εγγραφής

Το Τμήμα Μητρώου προβαίνει σε:

- έλεγχο και έγκριση του αιτήματος καταχώρησης πρόσθετων στοιχείων
- έκδοση Βεβαίωσης Εγγραφής (Ισχύει έως την υποβολή του πρώτου Ετήσιου Προγράμματος Δραστηριοτήτων και Απολογισμού, οπότε αντικαθίσταται από το Πιστοποιητικό Μέλους του Μητρώου)
- ανάρτηση της Βεβαίωσης Εγγραφής στην ηλεκτρονική βάση του Μητρώου

Δικαιολογητικά Εγγραφής των Κοιν.Σ.Επ.

- Αίτηση εγγραφής (προτυποποιημένο έντυπο).
- Καταστατικό σύστασης.
- Υπεύθυνη δήλωση του Ν. 1599/1986 περί τήρησης του κριτηρίου απασχόλησης ατόμων από ευάλωτες ομάδες πληθυσμού (μόνο οι Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης).

- Έγκριση εποπτεύοντα φορέα για τη συμμετοχή Ν.Π.Δ.Δ. στην Κοιν.Σ.Επ. (μόνο οι Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης).
- Υπεύθυνη δήλωση του Ν. 1599/1986, κάθε ιδρυτικού μέλους, περί συμμετοχής του ή μη σε άλλη Κοιν.Σ.Επ.
- Αίτηση καταχώρησης πρόσθετων στοιχείων (προτυποποιημένο έντυπο).
- Βεβαίωση Έναρξης Δραστηριότητας.
- Πρακτικό συγκρότησης σε σώμα της Διοικούσας Επιτροπής. [17]

3.5 Κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα έχουν δημιουργηθεί 470 κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις ενώ σε άλλες χώρες η κοινωνική επιχειρηματικότητα υπάρχει εδώ και 30 χρόνια κι απασχολεί πλέον το 6-10% των εργαζομένων.

Οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα επικεντρώνονται κυρίως στον πολιτισμό, το περιβάλλον και την εκπαίδευση ενώ αναμένεται να δοθεί βαρύτητα στις παραγωγικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις. Αρκετοί από τους ομιλητές επισήμαναν ότι οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις σε περιόδους οικονομικής κρίσης αποτελούν διέξοδο για τις τοπικές κοινωνίες.

Διεθνείς έρευνες έχουν δείξει ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις, περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη μορφή επιχείρησης, έχουν στην διοίκησή τους νέους ανθρώπους, περισσότερες γυναίκες, εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά εργαζομένων από την τοπική κοινότητα και επαναπενδύουν τα κέρδη τους σ αυτήν ενώ τα υψηλότερα ποσοστά σύστασης αυτών των επιχειρήσεων “ανθίζουν” σε περιοχές που αντιμετωπίζουν σοβαρά κοινωνικά προβλήματα και εντάσεις μεταξύ κοινωνικών ομάδων.

Οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις θα μπορούσαν να λειτουργήσουν παρεμβατικά στο φαινόμενο των κλειστών καταστημάτων, όπως για παράδειγμα στην Ισπανία, όπου το κράτος παρενέβη αντικαθιστώντας τις κλειστές επιχειρήσεις με συνεταιριστικές που δημιούργησαν νέοι σε ηλικία. [1], [2]

3.6 Εμπόδια Ανάπτυξης

Σημαντικά εμπόδια εξακολουθούν να παρακωλύουν την ανάπτυξη των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων, παρά τον θετικό αντίκτυπο των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας στις κοινότητές τους και την ευρωπαϊκή οικονομία και κοινωνία εν γένει. Το πρώτο γεγονός έγκειται στην έλλειψη ορατότητας που εξακολουθεί να επηρεάζει αυτό το κομμάτι της οικονομίας, η οποία με τη σειρά της οδηγεί σε ένα έλλειμμα ευαισθητοποίησης και αναγνώρισης της κοινωνικής αξίας που παράγει. Ως επακόλουθο, η κυρίαρχη οικονομική νοοτροπία μας συνεχίζει να εστιάζει στην ιδιοτέλεια και την ατομική πρωτοβουλία παρά σε συλλογικές και αλτρουιστικές συμπεριφορές.

Η έλλειψη ευαισθητοποίησης δεν οφείλεται μόνο στην απουσία κάλυψης από τα μέσα ενημέρωσης αλλά αντιθέτως, εκκινεί από την έλλειψη εκπαίδευσης πάνω στα συγκεκριμένα θέματα. Ενώ τα μαθήματα επιχειρηματικότητας αρχίζουν να κάνουν την εμφάνισή τους στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, από το δημοτικό μέχρι τις σχολές διοίκησης επιχειρήσεων, η τυπική εκπαίδευση και κατάρτιση σε θέματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας είναι σε μεγάλο βαθμό απύσχα από τις αίθουσες διδασκαλίας. Αυτό συνεπάγεται ακόμα ότι είναι πολύ δυσκολότερο για τις επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας να βρίσκουν προσωπικό και διευθυντές με τις απαιτούμενες νοοτροπίες, δεξιότητες και ικανότητες, σε σύγκριση με τις συμβατικές επιχειρήσεις.

Η έλλειψη εξειδικευμένης κατάρτισης και εκπαίδευσης αποτελεί μόνο έναν από τους παράγοντες που θέτουν τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας σε θέση συγκριτικού μειονεκτήματος σε σχέση με τις συμβατικές επιχειρήσεις. Άλλη σημαντική διάσταση που δεν έχει αναπτυχθεί επαρκώς για τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας και τις κοινωνικές επιχειρήσεις σε σχέση με τις εταιρείες είναι εκείνη των δικτύων υποστήριξης και υποδομής, τα οποία παρέχουν τις κατάλληλες υπηρεσίες επιχειρηματικής ανάπτυξης.

Αυτές μπορούν να ποικίλλουν από υπηρεσίες στρατηγικού σχεδιασμού και παροχής συμβουλών μέχρι φυτώρια επιχειρήσεων ειδικά προσαρμοσμένα στις ανάγκες των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας και τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι εν λόγω οργανισμοί έχουν επιχειρήσει να αντιμετωπίσουν αυτή την πρόκληση αναθέτοντας στα δικά τους δίκτυα, κοινοπραξίες και οργανισμούς

εκπροσώπησης να εκτελούν κάποιες από τις παραπάνω λειτουργίες. Μολαταύτα, η προσφορά αυτών των υπηρεσιών απέχει ακόμη πολύ από την κάλυψη της ζήτησης.

Επιπλέον, η πρόσβαση σε χρηματοδότηση αποτελεί άλλο ένα ζήτημα ζωτικής σημασίας για τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας, οι οποίοι συχνά δυσκολεύονται να αποκτήσουν πρόσβαση στις ίδιες επιλογές χρηματοδότησης που είναι διαθέσιμες για τις συμβατικές επιχειρήσεις λόγω των χαρακτηριστικών τους. Καθώς σε αυτό το ζήτημα έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση, ένα ευρύ φάσμα νέων επιλογών βρίσκεται σε φάση ανάπτυξης, από την επένδυση κοινωνικού αντικτύπου μέχρι ειδικά χρηματοπιστωτικά μέσα (όπως το ευρωπαϊκό ταμείο κοινωνικής επιχειρηματικότητας).

Πρόσθετη πρόκληση συνιστά η απουσία ενιαίου ρυθμιστικού πλαισίου στις διάφορες χώρες. Σε αντίθεση με τις συμβατικές επιχειρήσεις, οι τύποι επιχειρήσεων που ανήκουν στο σύμπαν της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας αναγνωρίζονται και ρυθμίζονται διαφορετικά από χώρα σε χώρα, γεγονός που θέτει σημαντικά προσκόμματα στην ανάπτυξή τους, ιδίως πέρα από τα εθνικά σύνορα. Μάλιστα, ακόμη και στο εσωτερικό πολλών χωρών, οι οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας έχουν ανακύψει ως επί το πλείστον αυτοφυώς και εκ των κάτω, χωρίς εκτεταμένη στήριξη από κάποια πολιτική ή ρυθμιστικά πλαίσια που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ανάπτυξη και τη μεγέθυνσή τους. [1], [2]

3.7 Το μέλλον των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων

Τα τελευταία χρόνια, αναμένεται όλο και περισσότερο από τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας να συμβάλουν στο μετριασμό των δυσμενών επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης και ενδεχομένως να χαράξουν μια πορεία προς ένα διαφορετικό πρότυπο οικονομικής ανάπτυξης. Μεταξύ των παραγόντων που συντελούν σε αυτή την τάση, συγκαταλέγεται η μετατόπιση του καταναλωτικού υποδείγματος προς μια εντονότερη ζήτηση προσωπικών και κοινοτικών υπηρεσιών, οι οποίες δεν μπορούν να παρέχονται εύκολα από τους υφιστάμενους ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς. Ως αποτέλεσμα, υπάρχει μεγαλύτερη ανάγκη για οργανισμούς

κοινωνικής οικονομίας τόσο στους παραδοσιακούς τομείς όπου πάντα υπήρξαν ενεργοί, όσο και σε νέα πεδία δραστηριότητας.

Από τις συνεταιριστικές τράπεζες υπάρχει εντεινόμενη προσδοκία να παρέχουν πιστώσεις για μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της ευρωπαϊκής οικονομίας, στην Ιταλία για παράδειγμα οι συνεταιριστικές τράπεζες κατέχουν μερίδιο 7 % της αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, αλλά παρέχουν πάνω από το 20 % των πιστώσεων προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Επίσης, η μορφή του συνεταιρισμού είναι εξαιρετικά χρήσιμη στον γεωργικό τομέα, προκειμένου να επιτευχθούν οι οικονομίες κλίμακας που απαιτούνται για τον ανταγωνισμό στη σύγχρονη διεθνή αγορά, χωρίς να διακυβευθεί το ιδιοκτησιακό καθεστώς της γης, που σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες χαρακτηρίζεται από μικρές, συχνά οικογενειακές εκμεταλλεύσεις. Η δικτυακή δομή διακυβέρνησης πολλών οργανισμών κοινωνικής οικονομίας αποδεικνύεται επίσης ορθός τρόπος διοίκησης δικτύων μικρομεσαίων επιχειρήσεων διατηρώντας την ανταγωνιστικότητά τους.

Επιπλέον, σε κάποιες χώρες, οι οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας ασχολούνται με εντελώς νέους τομείς δραστηριότητας, όπως στο Ηνωμένο Βασίλειο για παράδειγμα, στο οποίο με τις πολιτικές της «Μεγάλης Κοινωνίας» οι συνεταιρισμοί εισέρχονται στο πεδίο της εκπαίδευσης, με σχεδόν 400 σχολεία να διευθύνονται ήδη με συνεταιριστική μορφή. Παρόμοιο φαινόμενο εκτυλίσσεται και στη Σουηδία, αναφορικά με τις υπηρεσίες φροντίδας παιδιών και ηλικιωμένων, ενώ σε αρκετές άλλες χώρες οι οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας αναλαμβάνουν την παροχή υπηρεσιών γενικού συμφέροντος που εκτείνονται από τις μεταφορές μέχρι την παροχή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

Η κοινωνική αποστολή αυτών των οργανισμών, σε συνδυασμό με την επιχειρηματική τους φύση, διασφαλίζει ότι οι καινοτομίες στις οποίες συμμετέχουν στοχεύουν στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων. Ιστορικά, οι υπηρεσίες που έχουν πλέον ενσωματωθεί στο σύστημα πρόνοιας αποτελούν παραδείγματα πρωτοβουλιών κοινωνικής καινοτομίας που γεννήθηκαν στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας. Το ίδιο συμβαίνει τώρα όσον αφορά νέους τομείς δραστηριότητας, όπως η εκπαίδευση, οι πηγές ανανεώσιμης ενέργειας και η ενσωμάτωση των μεταναστών. [1], [2]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

4.1 Παράδειγμα ίδρυσης κοινωνικού φροντιστηρίου

Σε αυτή την παράγραφο θα αναφερθούμε σε ένα παράδειγμα για το πως ακριβώς λειτουργεί μια τέτοια επιχείρηση και θα αναφερθούμε στο παράδειγμα ίδρυσης ενός κοινωνικού φροντιστηρίου, έτσι ώστε να γίνει κατανοητή η σπουδαία σημασία που έχει για την Ελληνική κοινωνία.

Η ιδέα

Έστω λοιπόν ότι κάποια νεαρά άτομα, εκπαιδευτικοί, που δεν βρίσκουν δουλειά σε αυτή την οικονομική συγκυρία και βλέποντας γύρω τους πολλές φτωχές οικογένειες οι οποίες αδυνατούν να πληρώσουν τα υψηλά δίδακτρα των φροντιστηρίων για τα παιδιά τους, αποφασίζουν να δράσουν. Ανοίγουν λοιπόν ένα κοινωνικό φροντιστήριο για να παράσχουν αυτή την ενισχυτική διδασκαλία στα παιδιά των αδύναμων οικονομικά οικογενειών.

Σύμφωνα με τον νόμο λοιπόν, θα πρέπει να υπάρχουν τουλάχιστον 5 άτομα για να το ιδρύσουν. Αφού βρεθούν αυτά τα 5 άτομα, γράφουν μια επιστολή με την πρόθεσή τους στον δήμαρχο του δήμου που θέλουν να δραστηριοποιηθούν και συνοδευτικά, ένα business plan της επιχείρησης που πρόκειται να ανοίξουν. Η ενημέρωση του δημάρχου γίνεται, διότι αυτές οι επιχειρήσεις έχουν τοπικό χαρακτήρα και δραστηριοποιούνται μόνο εντός των ορίων ενός δήμου ή μιας περιφέρειας. Η ενημέρωση του δημάρχου βοηθάει επίσης και για την μελλοντική στήριξη της επιχείρησης όπως θα δούμε παρακάτω.

Πριν όμως λειτουργήσει μια τέτοια επιχείρηση θα πρέπει πρώτα να ολοκληρώσει τις διαδικασίες ένταξης της στο Μητρώο Κοινωνικών Επιχειρήσεων έτσι όπως περιγράφονται εδώ αφού πρώτα τα ιδρυτικά μέλη φτιάξουν ένα καταστατικό λειτουργίας της επιχείρησης για να το καταθέσουν και αυτό στο Μητρώο Κοινωνικών Επιχειρήσεων.

Η διαδικασία ίδρυσης και λειτουργίας είναι άμεση, τύπου fast-track, χωρίς υπερβολική γραφειοκρατία.

Κεφάλαιο

Το αρχικό κεφάλαιο του κοινωνικού φροντιστηρίου θα προέρχεται από ιδίους πόρους των ιδρυτικών μελών, από συνεισφορές των εταίρων καθώς και από τον ίδιο τον δήμο ο οποίος μπορεί να παραχωρήσει δικές του αναξιοποίητες κτηριακές υποδομές για την εγκατάσταση του φροντιστηρίου.

Χρηματοδότηση

Το επόμενο βήμα είναι να βρουν στρατηγικούς εταίρους πρόθυμους που θα τους χρηματοδοτήσουν για αυτή την δραστηριότητά τους και οι οποίοι θα λαμβάνουν για αυτή την χορηγία τους, ένα είδος βραβείου κοινωνικής «αριστείας» για την προβολή και τη διαφήμισή τους. Έτσι για παράδειγμα, μια εταιρεία σχολικών ειδών μπορεί μέσω της Ε.Κ.Ε (εταιρικής κοινωνικής ευθύνης) να χρηματοδοτεί το κοινωνικό φροντιστήριο ενώ η ίδια να διαφημίζεται γι' αυτήν την χορηγία της μέσω ενός ειδικού σήματος.

Άλλη πηγή χρηματοδότησης είναι τα Ευρωπαϊκά και Εθνικά προγράμματα στα οποία το κοινωνικό φροντιστήριο μπορεί να συμπράξει με τους Ο.Τ.Α. και να διεκδικήσει πιο εύκολα τους πόρους των προγραμμάτων αυτών. Συγκεκριμένα τα προγράμματα που στοχεύουν στην ενίσχυση των Κοιν.Σ.Επ. ενδέχεται στο μέλλον να αυξηθούν.

Το κοινωνικό φροντιστήριο θα μπορεί να λαμβάνει και έσοδα από τα δίδακτρα των μαθητών. Αυτά τα δίδακτρα θα είναι πολύ χαμηλά σε σχέση με αυτά της αγοράς εφόσον δεν θα συμπεριλαμβάνουν τα υψηλά κόστη έναρξης και λειτουργίας της επιχείρησης.

Ένας επιπλέον χρηματικός πόρος, μπορεί να προέρχεται από μικρά ή μεγάλα καταστήματα τα οποία θα ενισχύουν το καθένα με ό,τι μπορούν την επιχείρηση, είτε με κάποια χρήματα, είτε χωρίς χρήματα και με την προσφορά κάποιων υλικών όπως χρησιμοποιημένα έπιπλα, πίνακες κ.λπ. Για την προσφορά τους αυτή, θα λαμβάνουν το κοινωνικό βραβείο που προαναφέραμε από τον ίδιο το δήμαρχο σε επίσημες τελετές επιτυγχάνοντας την διαφήμισή τους. Τα έσοδα από τα δίδακτρα, βάση του νόμου 4019/2011, μοιράζονται σε ποσοστά ως εξής:

- ✓ 5% από τα κέρδη, θα πηγαίνει για το για αποθεματικό της επιχείρησης.

- ✓ 35% από τα κέρδη, θα δίνεται επιπλέον στους εργαζομένους ως κίνητρο παραγωγικότητας.
- ✓ 60% θα πηγαίνει για να καλύψει τις λειτουργικές δαπάνες της επιχείρησης ή για την παραπέρα ανάπτυξη της και την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Προσωπικό και πελάτες

Το 40% του προσωπικού που θα εργάζεται στο κοινωνικό φροντιστήριο θα προέρχεται από ευπαθείς κοινωνικά ομάδες καθώς και τα παιδιά που θα εξυπηρετούνται θα προέρχονται από παρόμοιες ομάδες και θα εγγράφονται βάσει κοινωνικών κριτηρίων.

Εσωτερική λειτουργία

Η εσωτερική λειτουργία του κοινωνικού φροντιστηρίου θα εμπίπτει στους κανόνες και τους νόμους της συμμετοχικής δημοκρατίας. Έτσι, όλα τα μέλη της εταιρείας (τα 5μελή και οι εργαζόμενοι) λαμβάνουν από κοινού αποφάσεις με δικαίωμα ψήφου, ενώ, μέσω ανοιχτών προς το κοινό γενικών συνελεύσεων (όπου θα συμπεριλαμβάνονται οι γονείς των παιδιών) θα συζητιούνται γενικότερα προβλήματα της επιχείρησης, όπως π.χ. κάποια πιθανή μετακίνηση του φροντιστηρίου και κατά πόσο θα βολεύει τα παιδιά αυτό κ.λπ.

Κίνητρα

Φορολόγηση των εσόδων δεν θα υπάρχει παρά μόνο ο φόρος εισοδήματος για τους μισθούς των εργαζομένων. Αναπτύσσεται σε ένα χώρο που δεν υπάρχει ανταγωνισμός από την αγορά, στο παράδειγμά μας, τα παιδιά που αδυνατούν να πληρώσουν τα δίδακτρα των ιδιωτών της αγοράς δεν είναι επιθυμητοί πελάτες γι' αυτούς οπότε και το κοινωνικό φροντιστήριο δεν «κλέβει» τους πελάτες τους. Οι επιχειρήσεις αυτές λόγω του κοινωνικού τους χαρακτήρα και οφέλους, χαίρουν την πλήρη υποστήριξη του κράτους το οποίο τα στηρίζει για να έχουν εύκολη πρόσβαση σε χρηματοπιστωτικά προϊόντα (δάνεια κ.λπ.).

Κοινωνικά οφέλη

Τα οφέλη της κοινωνίας από την δημιουργία τέτοιων επιχειρήσεων έγκειται στο γεγονός ότι:

- Βοηθούν ευπαθείς κοινωνικές ομάδες να μην αποκλειστούν από την κοινωνία, όπως στο παράδειγμά μας τα παιδιά των φτωχότερων οικογενειών.
- Κινητοποιούν για την λειτουργία τους, όλες τις κοινωνικές ομάδες να συμβάλουν από κοινού για το κοινό καλό, καλλιεργώντας μια κουλτούρα κοινωνικής αλληλεγγύης. Στο παράδειγμα του κοινωνικού φροντιστηρίου, είχαμε τους επιχειρηματίες που πρόσφεραν κάποια από τα προϊόντα τους για να στηρίξουν την επιχείρηση ή ακόμα και τους πολίτες του δήμου που μπορούν να συνεισφέρουν με το να προσφέρουν και αυτοί παλιά αντικείμενα σε εθελοντική βάση, δημιουργώντας έτσι, ένα ευρύτερο κοινωνικό δίκτυο ανταλλαγών.
- Επίσης, αφού τα έσοδα δεν φορολογούνται και ένα μεγάλο μέρος τους επανεπενδύεται για την μεγιστοποίηση του κοινωνικού οφέλους, (στο παράδειγμα μας η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας) έχει ως αποτέλεσμα τα χρήματα να ανακυκλώνονται στο μεγαλύτερο μέρος τους εντός της κοινωνίας και να μην διαφεύγουν από αυτήν.

Μέσω λοιπόν αυτών των επιχειρήσεων το κράτος επιδιώκει την μεταφορά άσκησης κοινωνικής πολιτικής και πρόνοιας από μέρος του, εφόσον πλέον δεν μπορεί να την ασκήσει, προς τους πολίτες με χρηματικό όφελός τους. Για πρώτη φορά μετά από 20 χρόνια κυριαρχίας του νεοφιλελευθερισμού και της κερδοσκοπίας στην αγορά, με την μηδαμινή της κοινωνική ευαισθησία, αυτές οι κοινωνικές επιχειρήσεις ήρθαν σαν όαση σε αυτό το άνυδρο οικονομικό και κοινωνικό τοπίο. [19]

4.2 Παράδειγμα της Κοιν.Σ.Επ. «ΜΥΓΔΟΝΙΑ»

Στην Ελλάδα καλλιεργούνται περίπου 40.000 στρέμματα αρωματικών - φαρμακευτικών φυτών. Ενώ το 44% των καλλιεργούμενων εκτάσεων είναι ορεινές, μόνο στο 0,1% καλλιεργούνται αρωματικά φυτά. Η εξαιρετικά πλούσια βιοποικιλότητα της ελληνικής

χλωρίδας, ιδιαίτερα σε αρωματικά φαρμακευτικά και ανθοκομικά είδη, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί σε τοπικό επίπεδο για τη δημιουργία και ανάδειξη διαφόρων προϊόντων φυσικής προέλευσης.

Η «ΜΥΓΔΟΝΙΑ» Κοιν.Σ.Επ. είναι μια γυναικεία κοινωνική, μη κερδοσκοπική, συνεταιριστική επιχείρηση συλλογικού και παραγωγικού σκοπού με στόχο την επιδίωξη συλλογικού οφέλους και εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων, συμβάλλοντας στην τοπική οικονομική ανάπτυξη μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας, της εκπαίδευσης και της επιτάχυνσης της αγροτικής ανάπτυξης, της αξιοποίησης ελληνικών αυτοφυών αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών, τοπικών παραδοσιακών ειδών και την ανάπτυξη σύνθετων δράσεων αγροτουρισμού.

Στόχος της ΜΥΓΔΟΝΙΑΣ είναι να δημιουργηθούν 50 θέσεις εργασίας, με χρηματοδότηση από κοινοτικά προγράμματα αλλά και από ιδίους πόρους. Παράλληλα, επιθυμία της είναι να δημιουργήσει δίκτυο πώλησης των προϊόντων της. Επίσης, θα αναπτυχθούν συνεργασίες με τοπικούς παραγωγούς για την αξιοποίηση της παραγωγής τους. Το μόνο που μένει για την επίτευξη του προγράμματος, είναι η επίσημη παραχώρηση από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων του χώρου του πρώην Δενδροκομικού Σταθμού Λαγκαδά που καταλαμβάνει έκταση 125 στρεμμάτων, όπου θα αναπτυχθούν οι δραστηριότητες της «ΜΥΓΔΟΝΙΑΣ».

Οι δραστηριότητές της προβλέπεται να αναπτυχθούν στην περιοχή Λαγκαδά Θεσσαλονίκης σε χώρο που θα διαμορφωθεί, ώστε να είναι επισκέψιμος, με στόχο μέσω αυτού και άλλων αξιοθέατων της περιοχής να αναπτυχθεί ο εσωτερικός τουρισμός στην επαρχία Λαγκαδά. Συγκεκριμένα στο χώρο προγραμματίζονται οι ακόλουθες δραστηριότητες:

- Παραγωγή παραδοσιακού χειροποίητου σαπουνιού και παραδοσιακών προϊόντων.
- Δημιουργία βοτανόκηπου αυτοφυών ελληνικών αρωματικών-φαρμακευτικών φυτών (προϊόντα κοσμετολογίας και βοτανόλαδων, καθώς και κεραλοιφές με γνήσιο μελισσοκέρι, μέλι και βότανα).
- Λειτουργία εργαστηρίου δενδροκομικού πολλαπλασιαστικού υλικού με νέες δενδροκαλλιέργειες.
- Κέντρο περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης (θεωρία και πράξη).

- Κέντρο Δια Βίου Μάθησης για ενήλικες και ιδιαίτερα νέους αγρότες (δημιουργία εκπαιδευτικού κέντρου στις πρακτικές της αγροδιατροφικής αλυσίδας).
- Οικονομική στήριξη των αδυνάτων μέσω της δωρεάν χρήσης λαχανόκηπων και καλλιέργειας λαχανικών. [15]

4.3 Παραδείγματα επιτυχημένων κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων παγκοσμίως

Στην συνέχεια παραθέτουμε μερικές επιτυχημένες κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις που έχουν ιδρυθεί παγκοσμίως.

Fair Trade

Το «Fair Trade» είναι ένας εμπορικός συνεταιρισμός, όπου βασίζεται στο διάλογο, τη διαφάνεια και το σεβασμό, και ο οποίος έχει ως σκοπό την αναζήτηση μεγαλύτερης δικαιοσύνης στο διεθνές εμπόριο. Συνεισφέρει στη βιώσιμη ανάπτυξη προσφέροντας καλύτερες συνθήκες εμπορίου και διασφαλίζοντας τα δικαιώματα των περιθωριοποιημένων παραγωγών και εργατών, κυρίως στο Νότο. Οι οργανώσεις δίκαιου και αλληλέγγυου εμπορίου (υποστηριζόμενες από τους καταναλωτές) είναι ενεργά αφοσιωμένες τόσο στην υποστήριξη των παραγωγών, όσο και στην ενημέρωση και την εκστρατεία για αλλαγές σε κανόνες και πρακτικές του συμβατικού διεθνούς εμπορίου.

Η Fair Trade Hellas είναι μια Ελληνική Μη Κυβερνητική Οργάνωση (Μ.Κ.Ο) που ιδρύθηκε το 2004 με νομική μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας (ΑμΚΕ). Για πρώτη φορά στην Ελλάδα άρχισε να προωθεί τη φιλοσοφία του δίκαιου και αλληλέγγυου εμπορίου, που έχει ως κύριο στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας σε παγκόσμιο επίπεδο. Το 2006, άνοιξε στην Αθήνα το πρώτο μη κερδοσκοπικό κατάστημα με προϊόντα από ολόκληρο τον κόσμο.

Ηλιαχτίδα

Η «Ηλιαχτίδα» είναι ένας κοινωνικός φορέας, μια αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία (ΑμΚΕ), η οποία δημιουργήθηκε από τις ίδιες τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας της Μυτιλήνης το 1999. Σκοπός της είναι η άρση του αποκλεισμού των ΑΜΕΑ και των ευάλωτων ομάδων πληθυσμού από το κοινωνικό σύνολο, μέσω της εργασιακής απασχόλησης. Βιώνοντας τον αποκλεισμό που υφίσταται έτσι και αλλιώς ο πληθυσμός του νησιού από τη γεωγραφική του θέση, μακριά από τη σύγχρονη διάχυση των νέων τεχνολογιών, η Ηλιαχτίδα θεώρησε ότι πρέπει να αναλάβει δράση και να συμβάλει στο άνοιγμα νέων οριζόντων. Κατάφερε, έτσι, έπειτα από πολλές προσπάθειες, να σταθεί στα πόδια της και να αποδείξει ότι τα άτομα με προβλήματα υγείας αλλά και τα άτομα που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού μπορούν να αναλάβουν δράσεις και να επανενταχθούν στην κοινωνία. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες που εργάζονται σήμερα στην «Ηλιαχτίδα» παράγουν κυρίως προσκλητήρια, δώρα, κάρτες, χειροποίητα κοσμήματα αλλά και σαπούνια.

Fifteen

Η ίδρυση της αλυσίδας εστιατορίων «Fifteen», μιας παγκόσμιας κοινωνικής επιχείρησης, πραγματοποιήθηκε το 2002 από τον γνωστό σεφ Τζέιμι Όλιβερ και προβλήθηκε αρχικά στην τηλεόραση. Εκεί υλοποιείται ένα πρωτοπόρο πρόγραμμα εκμάθησης για νέους, ηλικίας 18-24 και ταυτόχρονα λειτουργεί σε καθημερινή βάση ένα εστιατόριο. Το «Fifteen» ονομάστηκε έτσι από την πρώτη 15μελή ομάδα που συμμετείχε στο πρόγραμμα στο Λονδίνο όταν ξεκίνησε, το 2002. Υπάρχουν 3 εστιατόρια «Fifteen» σ' όλο τον κόσμο: στο Άμστερνταμ, στην Κορνουάλλη και στο Λονδίνο.

Ο στόχος του Τζέιμι Όλιβερ ήταν διπλός: πρώτον, ήθελε να προσφέρει μια δεύτερη ευκαιρία σε άνεργους νέους ώστε να αλλάξουν το μέλλον τους μέσα από τη μαγεία του φαγητού και δεύτερον να προσφέρει στους πελάτες υπέροχο φαγητό σε συνδυασμό με άριστη εξυπηρέτηση. Το εστιατόριο είναι η βασική αρτηρία μιας φιλανθρωπικής εταιρείας, της «Jamie Oliver Foundation», και τα κέρδη του πηγαίνουν για το σκοπό αυτό.

Ένα μεγάλο ποσοστό από τους νέους που εκπαιδεύονται εκεί είχαν άσχημο ξεκίνημα στη ζωή τους (ορισμένοι είχαν ιδιαίτερα άσχημο παρελθόν, ακόμα και επαφή με το αλκοόλ και τα ναρκωτικά). Έχοντας αφήσει το σχολείο, έψαχναν απεγνωσμένα για

δουλειά. Το «Fifteen» δημιουργήθηκε για να τους υποστηρίξει. Εκπαιδεύονται για ένα έτος, ώστε να αποκτήσουν υψηλού επιπέδου δεξιότητες και εμπειρία. Οι ώρες δουλειάς είναι πολλές και η εκπαίδευση συχνά σκληρή, αλλά οι μαθητές υποστηρίζονται συνεχώς μέσα από το πρόγραμμα. Περίπου οι 3 στους 4 που εκπαιδεύτηκαν στο «Fifteen» εργάζονται σήμερα ως επαγγελματίες σεφ και οι 9 στους 10 το χαρακτηρίζουν ως μια εμπειρία που επηρέασε σε τεράστιο βαθμό τη ζωή τους.

Skoll Foundation

Ο Jeff Skoll ίδρυσε το «Skoll Foundation» το 1999 προκειμένου να πραγματοποιήσει το όραμά του για ένα κόσμο ειρήνης και ευημερίας. Στόχος του ιδρύματος είναι να φέρει μια αλλαγή μεγάλης κλίμακας, επενδύοντας σε κοινωνικές επιχειρήσεις και βοηθώντας τους δημιουργούς τους να λύσουν ορισμένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της ανθρωπότητας.

Σήμερα, η οργάνωση είναι μια από τις σημαντικότερες στο χώρο του «κοινωνικού επιχειρείν». Μέσα σε μια δεκαετία προσέφερε 250 εκατομμύρια δολάρια στα οποία περιλαμβάνονται επενδύσεις σε 85 κοινωνικές επιχειρήσεις και 70 οργανισμούς σε όλο τον κόσμο. Κι όσο η ιδέα των συγκεκριμένων επιχειρήσεων εδραιώνεται, τόσο πολλαπλασιάζονται οι ενέργειες του συλλόγου.

Εκτός από επενδύσεις και συνεργασίες, το «Skoll Foundation» έχει δημιουργήσει δύο προγράμματα μέσω των οποίων «σφίγγονται» οι δεσμοί ανάμεσα στις κοινωνικές επιχειρήσεις ανά την υφήλιο, το «Social Skoll Forum», το κορυφαίο συνέδριο για αυτό το είδος επιχείρησης και το «Social Edge», μια διαδικτυακή κοινότητα που δημιουργήθηκε από τους κοινωνικούς επιχειρηματίες, για τους κοινωνικούς επιχειρηματίες. Επίσης, ο οργανισμός προωθεί συστηματικά την ιδέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, ανταλλάσσοντας απόψεις και εμπειρίες μέσω των «PBS NewsHour» και «Sundance Institute», που συνεισφέρουν στην ενημέρωση του κοινού.

Τα τελευταία 10 χρόνια, ο οργανισμός έχει εντοπίσει και συνεργάζεται με τους πιο επιτυχημένους κοινωνικούς επιχειρηματίες του κόσμου. Αυτοί οι ηγέτες και οι οργανώσεις τους στοχεύουν, ουσιαστικά, στη δημιουργία καινοτόμων μοντέλων που μπορούν να προκαλέσουν μεγάλης κλίμακας αλλαγές για τα φαινομενικά δυσεπίλυτα κοινωνικά προβλήματα. Κάθε μία από αυτές τις κοινωνικές επιχειρήσεις συνεργάζεται με άλλες σε

ένα πολύπλοκο σύστημα, με εδραιωμένα συμφέροντα που αντιστέκονται στις δυσκολίες. Ο συγχρονισμός και η επικοινωνία είναι το παν.

Με άλλα λόγια, το «Skoll Foundation» είναι το «σημείο συνάντησης» όλων των κοινωνικών επιχειρήσεων του κόσμου, ένας οργανισμός που διευκολύνει και υποστηρίζει το έργο τους. Μα πάνω απ' όλα, ένας οργανισμός που υπηρετεί με πίστη και αισιοδοξία το όραμα για έναν καλύτερο κόσμο.

Noncello

Χαρακτηριστικό παράδειγμα κοινωνικού συνεταιρισμού στην Ιταλία αποτελεί το «Noncello», καθώς είναι ο μεγαλύτερος από τους περίπου 3.800 κοινωνικούς συνεταιρισμούς που λειτουργούν σήμερα στη χώρα. Ξεκίνησε το 1981 στην Πορντενόνε, με πρωτοβουλία 3 ψυχιάτρων και 6 ασθενών του ψυχιατρείου της περιοχής, ύστερα από την κατάργηση των ψυχιατρικών ασύλων σύμφωνα με την ιταλική Νομοθεσία. Αρχικά, ο Συνεταιρισμός προσέφερε υπηρεσίες καθαρισμού σε νοσοκομεία και πανεπιστήμια της περιοχής. Στην συνέχεια, μισθωτοί του Συνεταιρισμού εξειδικεύτηκαν στη φροντίδα ηλικιωμένων και ατόμων που πάσχουν από ψυχικές ασθένειες και έπειτα επεκτάθηκε και στον περιβαλλοντικό τομέα. Από το 1996 δραστηριοποιείται και στην ανακύκλωση λευκών συσκευών.

Ashoka

Η «Ashoka» δημιουργήθηκε το 1980 από τον Bill Drayton, που θέλησε να συνεισφέρει στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων και όχι να αγνοήσει τις δυσκολίες που ήδη αντιμετώπιζαν οι κοινωνικά ευπαθείς ομάδες. Έτσι, αποφάσισε να προσφέρει τη στήριξη και τη βοήθειά του στους πρώτους κοινωνικούς επιχειρηματίες και παράλληλα να προωθήσει την ιδέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Με την πάροδο του χρόνου, αυξάνονταν ολοένα και περισσότερο οι επιχειρηματίες που συνεργάζονταν με την «Ashoka», κι έτσι η απλή στήριξη που προσέφερε αρχικά, εξελίχθηκε σ' ένα δίκτυο αμέτρητων προγραμμάτων που αποτελούν βασικό «θεμέλιο» της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Έτσι, η «Ashoka» έχει σήμερα επεκταθεί παγκοσμίως, αριθμώντας εκατοντάδες εθελοντές και πάνω από 2000 συνεργάτες σε περίπου 60 χώρες. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι συνεργάζονται με ένα κοινό στόχο, δηλαδή, προσπαθούν για μια κοινωνία

με ελεύθερα, αυτοδύναμα μέλη, που θα αλληλοϋποστηρίζονται και θα οδεύουν ενωμένα προς ένα καλύτερο αύριο. [15]

4.4 Ιδέες και καλές πρακτικές των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων

Οι επιχειρήσεις του Τρίτου Τομέα της Οικονομίας καλούνται να λειτουργήσουν σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο πολιτικό-κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον και να καλύψουν ένα ευρύ φάσμα ανθρώπινων και κοινωνικών αναγκών, που βρίσκονται εκτός της συμβατικής αγοράς αγαθών και υπηρεσιών. Εν μέσω της παγκόσμιας αυτής κρίσης, είναι ιδιαίτερα σημαντική η κατανόηση της μεγάλης σημασίας της Κοινωνικής Οικονομίας για τη διατήρηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, καθώς και της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.), όντας η βασική μορφή φορέων της κοινωνικής οικονομίας, μπορούν να αναπτυχθούν σε όλους τους τομείς της οικονομίας, από τον πρωτογενή έως τον τεταρτογενή τομέα, δηλαδή τον αγροτικό τομέα, τον τομέα της μεταποίησης, του εμπορίου και των υπηρεσιών, με ευρύτητα ειδικών παραγόμενων προϊόντων, αγαθών και υπηρεσιών.

Πιο συγκεκριμένα, μπορούν να δραστηριοποιηθούν σε τομείς, όπως η αξιοποίηση τοπικών και παραδοσιακών προϊόντων, η διατήρηση παραδοσιακών επαγγελμάτων και δραστηριοτήτων, η οικολογία, ο πολιτισμός, το περιβάλλον, η εκπαίδευση, οι παροχές κοινής ωφέλειας κ.ά.

Στην συνέχεια αναλύονται οι τομείς δραστηριοποίησης, καλές πρακτικές και προοπτικές των επιχειρήσεων αυτών, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

4.4.1 Καλές πρακτικές και Εμπειρία Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων Παγκοσμίως

Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις μπορούν να προκύψουν σε οποιοδήποτε τομέα της οικονομίας, εφόσον προάγουν το συλλογικό συμφέρον, την κοινωνική ευημερία, την τοπική ανάπτυξη και την απασχόληση. Παγκοσμίως, έχουν αναπτυχθεί σε διάφορους τομείς, όπως αυτών της υγείας, της παιδείας, του πολιτισμού, της κοινωνικής αλληλεγγύης, της προστασίας του περιβάλλοντος και της πράσινης ανάπτυξης, των συνεταιριστικών τραπεζών κ.ά.

- Πολιτισμός

Στον τομέα του πολιτισμού έχουν δημιουργηθεί διάφορα μουσεία, βιβλιοθήκες, πολιτιστικά κέντρα, κ.ά. καθώς και συμβουλευτικές εταιρείες διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και της τοπικής πολιτιστικής ανάπτυξης.

- Περιβάλλον και πράσινη ανάπτυξη

Στον τομέα του περιβάλλοντος και της πράσινης ανάπτυξης έχουν συσταθεί επιχειρήσεις δασοπροστασίας, ανάπτυξης και διαχείρισης οικοτόπων και οικοσυστημάτων, οικοτουρισμού και υπαίθριων δραστηριοτήτων, επιχειρήσεις παραγωγής ήπιων μορφών ενέργειας, αγροτικοί/οικοτεχνικοί/αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί, επιχειρήσεις διαχείρισης αποβλήτων και υδάτων, επιχειρήσεις βιολογικών-οικολογικών προϊόντων, αλιευτικές επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών και προϊόντων εστίασης και catering, επιχειρήσεις που λειτουργούν ως κέντρα δημιουργικής απασχόλησης, φιλοξενίας και ψυχαγωγίας παιδιών, ηλικιωμένων, ΑμΕΑ, κ.ά.

- Συγκέντρωση και διαχείριση κεφαλαίου

Στον τομέα της συγκέντρωσης και διαχείρισης κεφαλαίου έχουν συσταθεί Συνεταιριστικές ή «Ηθικές» τράπεζες (π.χ. η Banca Etica στην Πάντοβα της Ιταλίας για τη χρηματοδότηση πολιτισμικών και περιβαλλοντικών προγραμμάτων, καθώς και προγραμμάτων κοινωνικής αλληλεγγύης), οικοδομικοί συνεταιρισμοί, εταιρείες λαϊκής βάσης τοπικής ανάπτυξης κ.τ.λ.

- Υγεία
Στον τομέα της υγείας, έχουμε κοινωνικές επιχειρήσεις και συνεταιρισμούς για τη φροντίδα ηλικιωμένων και ομάδων με ειδικά προβλήματα υγείας. Επίσης, έχουν δημιουργηθεί εταιρείες παροχής υπηρεσιών για προσπελάσιμα συστήματα μεταφορών, όπως εταιρείες ταξί και λεωφορείων, καθώς και τεχνικές εταιρίες με εξειδίκευση στην κατασκευή προσπελάσιμων χώρων (κυρίως για άτομα με ειδικές ανάγκες). Τέλος, δραστηριοποιούνται εταιρείες πληροφορικής - παροχής εξειδικευμένων υπηρεσιών για αναπήρους, ηλικιωμένους, κ.τ.λ.
- Παιδεία και επιμόρφωση
Στον τομέα της παιδείας και επιμόρφωσης δραστηριοποιούνται μη κερδοσκοπικές εταιρείες μελετών ερευνών και σπουδών, τοπικές εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία. Επίσης, πραγματοποιούνται σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης και εξειδίκευσης.
- Κοινωνική αλληλεγγύη
Στον τομέα της κοινωνικής αλληλεγγύης δραστηριοποιούνται κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά φαρμακεία-ιατρεία κ.ά. παρέχοντας τρόφιμα, φάρμακα, προϊόντα ένδυσης, ιατρική περίθαλψη κ.α. σε άπορους, φτωχούς, ανέργους κ.τ.λ. [15]

4.4.2 Παραδείγματα εφαρμογών «κοινωνικών επιχειρήσεων» στην Ευρώπη

Το μοναδικό κράτος-μέλος με ειδική νομοθεσία, όσον αφορά στις κοινωνικές επιχειρήσεις, υπήρξε η Ιταλία το 1990. Το 1995, το Βέλγιο συνέταξε σχετικό νόμο και αργότερα ακολούθησαν η Γαλλία, η Πορτογαλία, η Φινλανδία και η Λιθουανία. Στη Γερμανία θεσπίστηκε νόμος για τις επιχειρήσεις οι οποίες απασχολούσαν άτομα με βαριές αναπηρίες. Σε πολλές άλλες χώρες αναπτύσσεται ακόμη σχετικός διάλογος ως προς τη δυνατότητα θέσπισης νόμων όπως είναι, για παράδειγμα, η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, υπάρχουν κοινωνικές επιχειρήσεις στον τομέα παραγωγής βιολογικών προϊόντων, προστασίας του περιβάλλοντος, παροχής προσωπικών υπηρεσιών, με στόχο την εξασφάλιση θέσεων εργασίας και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Στην Ολλανδία, στο ίδιο μοντέλο οργάνωσης συστήνονται συνοικιακές αναπτυξιακές επιχειρήσεις ή συμπράξεις, με αντικείμενο προσανατολιζόμενο στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ποιότητα της ζωής των πολιτών.

Στη Σουηδία, υπάρχουν κοινωνικοί συνεταιρισμοί στους τομείς της εκπαίδευσης ενηλίκων, της ψυχαγωγίας, του πολιτισμού, της παροχής προσωπικών υπηρεσιών κυρίως σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

Στην Φινλανδία, συστήνονται εργατικοί συνεταιρισμοί με σκοπό την παροχή υπηρεσιών κατάρτισης και κοινωνικών υπηρεσιών. Ενισχύουν το αίσθημα του εθελοντισμού και δημιουργούν προϋποθέσεις ενσωμάτωσης κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων για την ένταξή τους στην αγορά εργασίας.

Στην Αυστρία, η κοινωνική οικονομία εμφανίζεται με την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και ειδικότερα στη φροντίδα των παιδιών στο σπίτι από υπεύθυνους (child-minder). Το 80% των μελών αυτών των ομάδων είναι κυρίως άτομα με ειδικές ανάγκες.

Στην Ιρλανδία, δημιουργούνται αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί και συνεταιρισμοί για άτομα με ψυχοκοινωνικές δυσκολίες. Σε αυτούς συμμετέχουν ποικίλοι εταίροι, όπως ΜΚΟ, κοινωνικές επιχειρήσεις, πιστωτικές ενώσεις, τοπικοί αναπτυξιακοί οργανισμοί.

Στο Λουξεμβούργο, έχουν συσταθεί οργανισμοί ενσωμάτωσης μέσω οικονομικών δραστηριοτήτων με στόχο την ένταξη γυναικών και μακροχρόνια ανέργων στην αγορά εργασίας. Δραστηριοποιούνται κυρίως στους τομείς του πολιτισμού, της εργασιακής ενσωμάτωσης, της γεωργίας, του περιβάλλοντος.

Στη Γερμανία, ως συνέπεια της κρίσης της ανεργίας, έχουν αναπτυχθεί πρωτοβουλίες εργασιακής ενσωμάτωσης και δημιουργίας θέσεων εργασίας. Στόχος τους είναι η ενεργοποίηση του κοινωνικού κεφαλαίου και η καταπολέμηση της ανεργίας προσφέροντας εκπαιδευτικά προγράμματα και ευκαιρίες για απασχόληση ορισμένου χρόνου.

Στη Γαλλία, αναπτύσσονται πρωτοβουλίες εργασιακής ενσωμάτωσης ευάλωτων οικονομικά και κοινωνικά ομάδων με τη μορφή τοπικών κυρίως συνδέσμων καθώς και παροχής προσωπικών υπηρεσιών κοινωνικού σκοπού (σε παιδιά, ηλικιωμένους) με ιδιαίτερη δραστηριοποίηση εθελοντών (γονέων, εκπαιδευτικών).

Στο Βέλγιο, αναπτύσσονται κυρίως πρωτοβουλίες «επιχειρήσεων κοινωνικού σκοπού» με το Νόμο του 1995. Σε άλλες περιοχές του Βελγίου θεσμοθετήθηκαν

επιχειρήσεις Κατάρτισης μέσω της Απασχόλησης καθώς και επιχειρήσεις Ενσωμάτωσης στην Απασχόληση, οι οποίες έχουν ως στόχο την ενσωμάτωση άνεργων ατόμων στην αγορά εργασίας παρέχοντας συμβόλαια απασχόλησης. [15]

4.4.3 Η κατάσταση στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα το ζήτημα είναι ιδιαίτερα κρίσιμο, καθώς οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν μικρή ιστορία πέραν ορισμένων τομέων, κυρίως τομέων συνεταιρισμών μικρής παραγωγικότητας, παραδοσιακών προϊόντων, γυναικείων κυρίως αλλά και συνεταιρισμών αγροτικών. Αυτές πλέον λειτουργούν ως επιχειρήσεις του κοινωνικού τομέα, προσφέροντας τοπική αυτάρκεια και βιωσιμότητα, κάτι εξαιρετικά σημαντικό σε αυτή τη περίοδο κρίσης.

Οι τύποι των κοινωνικών επιχειρήσεων που υπάρχουν στη χώρα μας είναι οι ακόλουθοι:

- Οι συνεταιρισμοί γυναικών (αγροτουριστικοί ή αστικοί).
- Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί.
- Οι αστικοί συνεταιρισμοί, στους οποίους συμμετέχουν ειδικές κοινωνικές ομάδες πληθυσμού που αντιμετωπίζουν ανεργία και αποκλεισμό (στις περισσότερες περιπτώσεις άτομα με ειδικές ανάγκες).
- Τοπικά Σύμφωνα Απασχόλησης, όπου στόχος τους είναι η προώθηση της απασχόλησης σε βιώσιμες και παραγωγικές δραστηριότητες.
- Σύμφωνα με το ΦΕΚ 286/20/10/98, τα Ν.Π.Δ.Δ. καθώς και οι ειδικά πιστοποιημένοι φορείς που αναπτύσσουν δραστηριότητες για άτομα με νοητική υστέρηση, αυτισμό κ.ά. μπορούν να λειτουργήσουν ως προστατευμένα παραγωγικά εργαστήρια.
- Κοινωνικές επιχειρήσεις οι οποίες δημιουργήθηκαν στα πλαίσια της EQUAL
- Πολιτιστικοί – Μορφολογικοί Σύλλογοι.
- Περιβαλλοντικές – Οικολογικές Οργανώσεις.
- Εθελοντικές Οργανώσεις.

Παρακάτω παρουσιάζονται και παραθέτουμε μερικές ιδέες σχετικά με τομείς δραστηριοποίησης των Κοιν.Σ.Επ.:

1. Καλλιτεχνικό εργαστήριο για την προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (χειροτεχνία - δερματοτεχνία, αγγειοπλαστική-κεραμική-ζωγραφική, υφαντουργία, εκμάθηση παραδοσιακών μουσικών οργάνων και κατασκευή παραδοσιακών στολών, κατασκευή και παλαίωση ξύλινων εικόνων, κατασκευή εκκλησιαστικού και καλλιτεχνικού κεριού, κατασκευή ευχετήριων καρτών, ανθοσύνθεσης-ανθοδετικής, κ.ά.).
2. Ήπιες Μορφές Τουρισμού: Αγροτουρισμός – Οικοτουρισμός (περιπατητικός – ποδηλατικός τουρισμός, συνεδριακός, αθλητικός, πολιτιστικός κ.τ.λ.).
3. Φωτοβολταϊκά συστήματα (τόσο για μεταφορά τεχνογνωσίας σε άλλους όσο και για εγκαταστάσεις φωτοβολταϊκών).
4. Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ή αλλιώς ήπιες μορφές ενέργειας, όπως η αιολική, η ηλιακή, η γεωθερμική, η βιομάζα κ.ά.). Είναι μία από τις πιο ελπιδοφόρες εφαρμογές της κοινωνικής οικονομίας, τόσο διότι η ενεργή συμμετοχή των πολιτών είναι καθοριστικός παράγοντας για την αντιστροφή των καταστροφικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής παγκοσμίως, αλλά και γιατί ο συνδυασμός του συστήματος των εγγυημένων τιμών με το συνεταιριστικό μοντέλο και τα σωστά χρηματοδοτικά εργαλεία, μπορούν να αποτελέσουν μια ρεαλιστική απάντηση στην κλιμακούμενη οικονομική κρίση και δίοδο ανάκαμψης των τοπικών οικονομιών.
5. Διαχείριση απορριμμάτων, αποβλήτων και υδάτινων πόρων (Προστασία του περιβάλλοντος από αέριους ρίπους, αξιοποίηση των ανακυκλώσιμων υλικών για την παραγωγή βιομάζας και βιοαερίου, αφαλάτωση υπογείων και θαλάσσιων υδάτων, αξιοποίηση επικίνδυνων και μη επικίνδυνων βιομηχανικών αποβλήτων με τη μετατροπή τους σε εναλλακτικό καύσιμο -πρώτη ύλη για άλλες δραστηριότητες και εμπορεύσιμα παραπροϊόντα- κ.τ.λ.).
6. Παραγωγή - Πώληση Τοπικών Παραδοσιακών & Βιολογικών προϊόντων. Μπορεί να γίνει αξιοποίηση αγροκτημάτων και παραγωγή ποιοτικών τοπικών προϊόντων (π.χ. μέλι, λικέρ, κρασί, ρακί, παραδοσιακά ζυμαρικά, παραδοσιακά γλυκά, αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά, βότανα, καλλιέργεια και συλλογή φυσικής μαστίχας στη Χίο, κ.ά.).

7. Υπηρεσίες κηποτεχνίας, εξωραϊσμός – καθαρισμός εξωτερικών χώρων και παροχή αγροτικών εργασιών(κατασκευή, διαμόρφωση και συντήρηση κήπων και αποκαταστάσεις (παραδοσιακών) κτιρίων, αποψιλώσεις μεγάλων εκτάσεων, συσσώρευση και απομάκρυνση άχρηστων υλικών).
8. Κατασκευή και Λειτουργία Θερμοκηπίων (Σαλιγκαριών, Μανιταριών, Βιολογικών Λαχανικών και Φρούτων κ.ά.).
9. Αλιευτικές επιχειρήσεις (μεταποίηση, τυποποίηση, παραγωγή και εκμετάλλευση αλιευτικών προϊόντων).
10. Κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά εστιατόρια, κοινωνικά ιατρεία-φαρμακεία κ.τ.λ.

Στην Ελλάδα, οι δομές της κοινωνικής οικονομίας προβλέπεται να εδραιωθούν σε ικανοποιητικό βαθμό εφόσον οικοδομηθούν σε τοπικές πρωτοβουλίες, που θα προέρχονται από την κοινωνία των πολιτών και θα στηρίζονται στις αρχές της εγγύτητας και της τοπικής συλλογικότητας. Μέσω της επικέντρωσης στην τοπικότητα, μπορούν να αναδειχθούν πρωτότυπες επιχειρηματικές ιδέες, εκμεταλλεόμενες τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τις τοπικές δυνατότητες της κάθε περιοχής. Επίσης, αυτή η τοπική οικονομική ανάπτυξη μπορεί να ελαχιστοποιήσει το κόστος μεταφορών και μετακινήσεων και ως εκ τούτου να συνεισφέρει θετικά στην προστασία του περιβάλλοντος.

Είναι φανερό, πως οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις αποτελούν μια ουσιαστική διέξοδο προς το μέλλον με πολύπλευρα οφέλη καθώς

- συμβάλλουν στην επίλυση κοινωνικών προβλημάτων,
- στην προώθηση της δημιουργικότητας, της συνεργασίας, της αλληλεγγύης, της απασχόλησης,
- ωφελώντας παράλληλα, με έναν νέο, καινοτόμο τρόπο, την οικονομία.

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα τόσο μικρών, όσο και μεγάλων επιτυχημένων κοινωνικών επιχειρήσεων παγκοσμίως, που αποδεικνύουν πως το όραμα έχει ήδη αρχίσει να υλοποιείται. Στην Ελλάδα, οι πρώτες Κοιν.Σ.Επ. έχουν ήδη αρχίσει να κάνουν την εμφάνισή τους και είναι θέμα χρόνου η ελληνική κοινωνία να συνειδητοποιήσει τα πολλαπλά οφέλη που μπορούν να προσφέρουν αυτές οι επιχειρήσεις. [15]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

5.1 Αίτια της οικονομικής κρίσης

Η δημιουργία της οικονομικής κρίσης οφείλεται σε μία σειρά παραγόντων ορισμένοι από τους οποίους είναι οι εξής:

- Η μεγάλη, απότομη αλλαγή στην παγκόσμια προσφορά εργασίας τα τελευταία χρόνια.
- Η διανοητική αστοχία των οικονομολόγων στον κλάδο της μακροοικονομίας.
- Η απληστία και οι «δικαιολογημένες» απάτες
- Η χαλαρή νομισματική πολιτική.
- Τα υψηλά επίπεδα δανεισμού και συγκεκριμένα η υπέρμετρη χορήγηση δανείων μειωμένης εξασφάλισης.
- Η κρίση εμπιστοσύνης στις χρηματοπιστωτικές αγορές και η ψυχολογία των αγορών.

Πολλοί υποστηρίζουν πως η αιτία της οικονομικής κρίσης είναι το μέγεθος και ο τρόπος λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού τομέα, μετά τις αλλαγές που δημιουργήθηκαν από την απελευθέρωση των αγορών. Την υιοθέτηση χρηματικών καινοτομιών, την αδρανοποίηση των ελέγχων και την προμελετημένη αλλά και σκόπιμη στρατηγική της χρήσης αυτού του τομέα ως κυρίαρχου μέσου αποφυγής της οικονομικής στασιμότητας.

Με την μελέτη των προαναφερθέντων μπορεί κανείς να καταλήξει στο συμπέρασμα πως ο χρηματοπιστωτικός τομέας επηρεάζει τον πραγματικό τομέα της οικονομίας. Καθώς και στο συμπέρασμα πως για την ύπαρξη της οικονομικής κρίσης, δεν είναι μόνο ο καπιταλισμός αλλά και νεοφιλελευθερισμός των τελευταίων ετών. Επομένως οι δύο αυτοί τομείς θα πρέπει πλέον να αντιμετωπίζονται ως ένας, καθώς ο ένας είναι προσκολλημένος στον άλλο.

Κρίνεται απαραίτητο να σημειωθεί πως η οικονομική κρίση δεν επηρεάζει μόνο τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας. Είναι πολύ εύκολο η οικονομική κρίση να μετατραπεί σε πολιτική, καθώς απειλούνται οι κρατικές ρυθμίσεις. Επίσης πολύ πιθανό είναι να υπάρξει πλήρης αποδιοργάνωση ανάμεσα στις θεσμικές διαδικασίες αλλά και στους διακριτούς όρους της οικονομικής και κοινωνικής αναπαραγωγής. [3]

5.2 Οικονομία και Συνεταιρισμοί

Μετά από μια δεκαετία ταχύτατης ανάπτυξης, η Ελλάδα κατά τη διάρκεια των τελευταίων έξι ετών υφίσταται μία από τις πιο δεινές οικονομικές κρίσεις στην ιστορία της, με έναν αξιοσημείωτο κοινωνικό αντίκτυπο, όσον αφορά την αυξανόμενη ανεργία, τις ανισότητες και τη φτώχεια.

Από το 2011 η περικοπή του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της Ελλάδας είναι συνεχής, με περαιτέρω 6,5% ύφεση το 2012. Η ύφεση πλήττει συνεχώς και ιδιαίτερα σκληρά τον χώρο της εργασίας. Σύμφωνα με την Eurostat η Ελλάδα έχει το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας (27,0% τον Φεβρουάριο 2013) από όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ακολουθούμενη από την Ισπανία (26,8%) και την Πορτογαλία (17,8%). Η ανεργία ανάμεσα στους νέους έχει αυξηθεί, φτάνοντας πάνω από το 50%. Οι μελλοντικές προοπτικές δύσκολα ανιχνεύονται καθώς η Ελλάδα αναμένεται να χάνει θέσεις εργασίας.

Το να αναλύσει κάποιος τα βαθύτερα αίτια της Ελληνικής οικονομικής κρίσης είναι πέρα από το πεδίο αυτού του κειμένου. Αρκεί εδώ να αναφέρουμε, ότι τα μέτρα λιτότητας που ελήφθησαν για να μειώσουν τα οικονομικά ελλείμματα στο πλαίσιο του Μνημονίου των Οικονομικών Πολιτικών που συμφωνήθηκαν με την Ε.Ε, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο τον Μάιο του 2010, έχουν βεβαίως επιδεινώσει τον αντίκτυπο, που η κρίση έχει στον ελληνικό λαό. Το οικονομικό πρόγραμμα υποστηριζόμενο από την Τρόικα, συντασσόμενο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα από τον Μάιο του 2010 προβλέπει μία σταθεροποίηση της οικονομίας, περικοπές στα πραγματικά

ημερομίσθια, μειώσεις συντάξεων και ουσιαστικές δομικές μεταρρυθμίσεις στον δημόσιο τομέα, καθώς επίσης και στις αγορές προϊόντων και εργασίας.

Ως αποτέλεσμα της τεράστιας οικονομικής κρίσης, οι υπηρεσίες υγείας και οι κοινωνικές υπηρεσίες (όπως η παιδική μέριμνα και η κοινωνική μέριμνα για τους ηλικιωμένους), καθώς επίσης και η εκπαίδευση, έχουν υποφέρει από τις οικονομικές περικοπές, οι οποίες ως ένα σημείο έχουν επηρεάσει και την ποσότητα και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Κατ' αρχήν, η οικονομική λιτότητα εντοπίζεται με τον αντίκτυπο που έχει στα δημόσια νοσοκομεία και σε άλλες υπηρεσίες υγείας.

Η κατευθυντήρια γραμμή του Υπουργείου Υγείας για το 2011, για παράδειγμα, επέβαλλε μείωση 40% στους προϋπολογισμούς των νοσοκομείων, η δαπάνη για την ψυχική υγεία μειώθηκε κατά 45%, παρόλο που η ανάγκη γι' αυτήν αυξήθηκε ως συνέπεια της κρίσης. Οι αυτοκτονίες φτάνουν σε επίπεδο ρεκόρ, αυξανόμενες κατά 25% από το 2009 έως το 2010 και με 40% από το 2010 ως το 2011. Η επιδείνωση του χώρου της δημόσιας υγείας αποδεικνύεται από τη μειωμένη πρόσβαση στις υπηρεσίες ιατρικής φροντίδας και με αύξηση κατά 52% στη μετάδοση του ιού HIV από το 2010 έως το 2011. Τα κέντρα αποτοξίνωσης ναρκομανών και οι ψυχιατρικές κλινικές έχουν κλείσει εξαιτίας των περικοπών.

Το 2011, το 31% του ελληνικού πληθυσμού βρισκόταν στα όρια της φτώχειας, ή του κοινωνικού αποκλεισμού (σε σχέση με το 28,1% που ήταν το 2008). Η διανομή του εισοδήματος έχει μεταφερθεί προς τα χαμηλότερα εισοδήματα και το ποσοστό των Ελλήνων στα όρια της φτώχειας βρίσκεται ανάμεσα στα υψηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27, μαζί με τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Ισπανία. Πολύ άνθρωποι, συγκεκριμένα οι πιο ευάλωτες ομάδες όπως τα παιδιά, οι νέοι, οι γυναίκες, οι ηλικιωμένοι, οι μετανάστες κ.λπ. μπορούν να διολισθήσουν σε μία από τις τρεις ακόλουθες καταστάσεις: κίνδυνος να υποκύψουν στη φτώχεια, στέρηση των υλικών αγαθών ή κάτω από το όριο της φτώχειας. Εντούτοις, οι περικοπές δεν μειώνουν το ποσοστό του χρέους.

Πράγματι, μετά από μία μείωση το 2012, το ελληνικό Εθνικό Χρέος έχει αυξηθεί ξανά από 303.918 εκατ.€ το 2012, σε 305.291 εκατ. € το πρώτο τρίμηνο του 2013 (160,50% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος). Η κρίση επομένως θέτει την ανάγκη να υποστηριχτεί η πραγματική οικονομία και η περιφερειακή ανάπτυξη, μέσω μιας βιώσιμης δημιουργίας και κατανομής του πλούτου, βασιζόμενης στην ανάπτυξη εκείνων

των οικονομικών δραστηριοτήτων οι οποίες μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των ανθρώπων με τον καλύτερο τρόπο.

Μέσα στην πραγματική οικονομία, οι συνεταιρισμοί έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην περιφερειακή ανάπτυξη επειδή, εξ' ορισμού, στοχεύουν στην ικανοποίηση αναγκών και προσδοκιών ανθρώπων στην περιοχή στην οποία ενσωματώνονται. Συγκεκριμένα υπάρχουν δύο είδη συνεταιρισμών οι εργατικοί και οι κοινωνικοί. Οι μεν πρώτοι παίζουν σημαντικό ρόλο στην δημιουργία σταθερών θέσεων εργασίας και οικονομικών δραστηριοτήτων καθώς και στην διατήρηση αυτών, όπου αυτές οι συγκεκριμένες θέσεις απειλούνται. Οι δε δεύτεροι παίζουν σημαντικό ρόλο στην δημιουργία της κοινωνικής ένταξης μέσω εργασίας σε ευάλωτες ομάδες πολιτών και παρέχουν υπηρεσίες υγείας, κοινωνικές, εκπαιδευτικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντικές για το γενικό συμφέρον της κοινότητας.

Δεδομένης της σύνθεσης του Ελληνικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (γεωργία 3,4%, βιομηχανία 16%, παροχή υπηρεσιών 80,6%) οι συνεταιρισμοί, ενεργοί στους χώρους της βιομηχανίας και της παροχής υπηρεσιών, εργατικοί και κοινωνικοί, έχουν μια τεράστια πιθανότητα δημιουργίας θέσεων εργασίας και πλούτου στην χώρα αυτή, με την προϋπόθεση, ότι επαρκώς υποστηρίζεται η δημιουργία και η ανάπτυξή τους, λαμβάνοντας υπ' όψη την ανάγκη τους για αυτονομία και βασική συμμετοχή. Η ανάγκη τους για αυτονομία και συμμετοχή της βάσης τους είναι εγγενής με την ίδια την φύση των συνεταιρισμών και με την λειτουργική τους λογική. Επιπλέον, η μακροβιότητα και η σταθερότητα του επιχειρηματικού συνεταιριστικού μοντέλου, ακόμα και σε καιρούς κρίσης, οι οποίες έχουν αποδειχθεί από διαφορετικές μελέτες, πρέπει να είναι ένα ενδεικτικό σημάδι και πηγή προσδοκιών για όλους τους τύπους επιχειρήσεων. [7]

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι περισσότερες Κοιν.Σ.Επ. που λειτουργούν στη χώρα μας δραστηριοποιούνται στις αγροτικές καλλιέργειες και στις υπηρεσίες. Υπάρχουν και ΚοινΣεπ που δραστηριοποιούνται στην εστίαση, το λιανικό εμπόριο και τα βιοτεχνικά εργαστήρια. Οι περισσότεροι συνεταιρισμοί δραστηριοποιούνται στον νομό Αττικής.

Σήμερα στο Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας και Επιχειρηματικότητας έχουν εγγραφεί 938 Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, από τις οποίες 8 στις 10 είναι εγχειρήματα Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού. Ωστόσο υπάρχουν τα εξής προβλήματα:

- Το θεσμικό πλαίσιο (Ν. 4019/2011) περιορίζει την κοινωνική οικονομία μόνο στις Κοιν.Σ.Επ. Ένας αυξανόμενος αριθμός ανθρώπων που έχουν υιοθετήσει αυτή τη νομική μορφή ενδιαφέρονται κυρίως να δημιουργήσουν έναν συνεταιρισμό εργαζομένων και όχι μία κατεχοχόν κοινωνική επιχείρηση.
- Το κατακερματισμένο θεσμικό πλαίσιο δεν προβλέπει συνέργειες μεταξύ των διαφόρων νομικών μορφών της κοινωνικής οικονομίας, όπως είναι οι αγροτικοί και αστικοί συνεταιρισμοί ή οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί και οι συνεταιριστικές τράπεζες.
- Δεν υπάρχει διυπουργικός συντονισμός.
- Δεν υπάρχει, δηλαδή, χώρος διάλογου ανάμεσα στα εγχειρήματα και το κράτος.
- Έχουν αναδειχθεί αυτόκλητοι σύμβουλοι, οι οποίοι είτε παρέχουν πλημμελή πληροφόρηση ή/και κερδοσκοπούν σε βάρος των εγχειρημάτων.
- Η πλειονότητα των Κοιν.Σ.Επ. που δημιουργήθηκαν αναπαράγει μόνο την υπάρχουσα δομή της ελληνικής οικονομίας (εστίαση, υπηρεσίες ψυχαγωγίας).
- Έχουν σημειωθεί σημαντικές καθυστερήσεις στην ανάπτυξη εργαλείων χρηματοδοτικής στήριξης για τα εγχειρήματα της Κοινωνικής Οικονομίας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Cooperatives Europe, τα συνεταιριστικά εγχειρήματα αποτελούν ένα μεγάλο κίνημα που το 2015 αριθμούσε σχεδόν 180.000 συνεταιριστικές επιχειρήσεις στον κόσμο με περισσότερα από 140 εκατομμύρια μέλη συνεταιριστές που

εξασφάλιζαν εργασία σε πάνω από 4,7 δισεκατομμύρια εργαζομένους και έναν κύκλο εργασιών που ξεπερνούσε τα 1.000 δισεκατομμύρια ευρώ.

Μόνο στην Ευρώπη το συνεταιριστικό κίνημα περιλαμβάνει 130.000 επιχειρήσεις σε όλους τους οικονομικούς τομείς, με 127 εκατομμύρια μέλη, που σημαίνει ότι ο ένας στους πέντε πολίτες της Ε.Ε. είναι μέλος συνεταιρισμού. Ιδιαίτερα αναπτυσσόμενη σε τούτη την ήπειρο, η συνεργατική οικονομία απασχολεί πάνω από 4 εκατομμύρια εργαζομένους και πραγματοποιεί σχεδόν 990 δισεκατομμύρια ευρώ ετήσιο τζίρο.

Σημαντικές είναι οι δυνατότητες συνεισφοράς του συνεταιριστικού κινήματος στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη καθώς, σύμφωνα με τους ερευνητές, υπάρχει μεγάλο περιθώριο συνεργασίας μεταξύ των ίδιων των συλλογικών εγχειρημάτων.

Συνεργατική μάθηση και εκπαίδευση, ανάπτυξη νέων συνεργατικών πρακτικών μέσα στο κίνημα, με την αρωγή της νέας τεχνολογίας, ώστε να αυξηθεί η συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων και τη συλλογική διαχείριση των πόρων με έναν οικονομικά βιώσιμο τρόπο είναι μερικές από τις ιδέες που διατυπώνονται.

Οι μικροί αγροτικοί συνεταιρισμοί θα μπορούσαν να μοιράζονται τα μέσα (λ.χ. ελαιοτριβεία, τρακτέρ), αλλά και να αναπτύξουν πλατφόρμες για την ανταλλαγή μεταξύ τους εμπειρίας και γνώσης.

Οι προτάσεις περιλαμβάνουν ακόμη την από κοινού πραγματοποίηση σχεδίων μέσω της δημιουργίας δικτύων συνεργασίας που μπορούν να δώσουν προστιθέμενη αξία στις δυνατότητές τους ώστε να ξεφύγουν από τον εγκλωβισμό στο μικρό μέγεθος και να διασυνδεθούν με τις παγκόσμιες συνεργατικές αγορές αποτελώντας πραγματική πρόκληση για τον ανταγωνισμό με τις πολυεθνικές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

[1] Χ.Καμενίδης, 1990, *Συνεταιριστική οικονομική*, Θεσσαλονίκη.

[2] Γ. Μ. Κορρές, 1999, *Συνεργατισμός και Οικονομική ανάπτυξη*, Θεσσαλονίκη.

[3] Ε. Πουρναράκης, Γ. Χατζηκωνσταντίνου, 2004, *Αρχές Οικονομικής*, Αθήνα, Β' Έκδοση.

[4] Ιωαννίδης, 2003, *Επιχείρηση και κοινωνία*.

[5] Α. Βλάχου, Ν. Θεοχαράκης, Δ. Μυλωνάκης, 2011, *Οικονομική κρίση και Ελλάδα*, Gutenberg.

[6] Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, *Η Εξέλιξη του Ελληνικού Συνεταιριστικού Νόμου*, 1980, Mimeo.

[7] Αλέξανδρος Κεντικελένης και Ειρήνη Παπανικόλα, *Οικονομική κρίση, λιτότητα και το Ελληνικό δημόσιο σύστημα υγείας*.

[8] ΦΕΚ Ν. 2716/99.

[9] ΦΕΚ Ν.3842/2010.

[10] ΦΕΚ Ν. 4019/11.

Ιστοσελίδες

[11] <http://www.ellinovretaniko.gr>

[12] <http://www.eesc.europa.eu>

[13] <https://el.wikipedia.org>

[14] <http://www.kollintzas.gr>

[15] <http://socialactivism.gr>

[16] <http://www.haniotika-nea.gr>

[17] <http://www.keko.gr/>

[18] <http://epixeireite.duth.gr>

[19] <http://koinoniki--oikonomia.blogspot.gr>

[20] <http://koinsep.org/>

[21] <http://konstantinosgeormas.blogspot.gr>